

Att arbeta för social rättvisa -

En kvalitativ intervjustudie gällande HBTQ-frågor och politisk aktivism

Lisa Andersson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSK62
Termin: 6 terminen 2019
Handledare: Lena Halldenius
Omfång: 16 176 ord

Abstract

Denna kvalitativa intervjustudie undersöker politiskt arbete utfört av personer som upplever attraktion till fler än ett kön, inom organisationer eller kontexter som arbetar för HBTQ-frågor. Studiens syfte är för det första att undersöka hur politiskt arbete förstås av personer som utför det. För det andra är syftet med studien att bidra till forskningen om personer som upplever attraktion till fler än ett kön. Utifrån Nancy Frasers teoretiska ramverk för social rättvisa, analyseras hur en politisk vardag och arbete för social rättvisa förstås av personer som är politiskt engagerade. Uppsatsen undersöker även attityder gentemot identitet som politiskt verktyg, samt relationen mellan en politisk vardag och Nancy Frasers ramverk gällande att arbeta för social rättvisa. Resultatet visar på att teman om oklarheter kring definitioner av begrepp för politiskt arbete, existensberättigande och samhällsnormer framhålls av respondenterna i relation till deras politiska arbete. Utöver detta framkommer en ambivalent relation till identitet som politiskt verktyg, där det uppfattas irrelevant att definiera sin sexualitet för egen del, men att det är viktigt med en sexuell identitetsmarkör om en arbetar för HBTQ-frågor. Till sist visar analysen gällande den politiska vardagen i relation till Nancy Frasers teoretiska ramverk att tankar om ekonomisk fördelning har en stark prägel på deras samhällsbild.

Nyckelord: bisexualitet, social rättvisa, identitetspolitik, politiskt agentskap, organisationer, HBTQ, Nancy Fraser, ekonomisk fördelning, erkännande

Abstract

Working for Social Justice: A Qualitative Interview Study of LGBTQ-Issues and Political Activism

This qualitative interview study explores political work by people who are attracted to more than one gender, within organisations or contexts that are engaging with LGBTQ-rights. The first purpose of the study is to gain understanding about how working for a political struggle is perceived by people, the second purpose is to add to the research about people that are experiencing attraction to more than one gender. Through Nancy Fraser's theoretical framework for social justice, the study analyses how political everyday life and work for social justice is perceived by politically engaged people. The essay also examines attitudes towards identity as a political tool. The relationship between political everyday life, as understood by the respondents, and Nancy Fraser's framework regarding working for social justice is also explored. The results point to themes of unclarity about definitions of concepts regarding political work, *raison d'être* and societal norms as being prominent for the respondents in relation to their political work. Moreover, they show an ambivalent relation to identity as a political tool, where it is perceived to be irrelevant with a definition of one's sexuality, but it is important with a clear sexuality marker in relation to working for LGBTQ-rights. Finally, the analysis of the political everyday life in relation to Nancy Frasers theoretical framework show that thoughts about distribution have an impact on their perception of society.

Keywords: bisexuality, social justice, identity politics, political agency, organisations, LGBTQ, Nancy Fraser, redistribution, recognition

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	2
1.2	Material	3
1.2.1	Primärmaterial.....	3
1.2.2	Sekundärmaterial.....	3
2	Studien och forskningsfältet, studien och politiken	4
2.1	Studier i beaktande	4
2.2	Identitetspolitikens vara eller icke vara.....	6
2.3	Debatten om utrymmet.....	10
2.4	Den här uppsatsen	12
3	Teoretisk utgångspunkt – Nancy Frasers statusmodell	13
3.1	Statusmodellen	13
3.1.1	Erkännandedimensionen	14
3.1.2	Fördelningsdimensionen	15
3.2	Kritik av Frasers ramverk för social rättvisa.....	16
4	Undersökningens genomförande	18
4.1	Metod	18
4.1.1	Kvalitativ intervju och den här studien	18
4.1.2	Kritik av kvalitativ forskning	20
4.2	Materialinsamling och avgränsningar	21
4.3	Forskningsetiska bedömningar.....	23
4.3.1	Denna studie.....	23
4.3.2	Positionering.....	23
5	Att förstå en politisk vardag	25
5.1	Hur ser respondenterna på sitt politiska handlande och vardag?	25
5.1.1	Deras definitioner	25
5.1.2	Existensberättigande.....	30
5.1.3	Samhällsnormer.....	32
5.2	Hur ser respondenterna på identitet som politiskt verktyg?.....	36
5.2.1	Ambivalenta relationer.....	36

5.3	På vilket sätt kan arbete för social rättvisa bland respondenterna förstås i relation till Nancy Frasers teoretiska ramverk?	40
5.3.1	Institutionella kulturella värden	40
5.3.2	Fördelningsdimensionen	43
6	Slutdiskussion	46
	Referenser	48
	Bilaga 1 – Informationsbrev och samtyckesblankett	51
	Bilaga 2 – Frågeguide	54

1 Inledning

”Gay is good” – ett av många välkända slagord som homorörelsen använt sig av historiskt och idag. Denna rörelse har drivit ett gediget politiskt arbete under lång tid, för sina mänskliga rättigheter och för acceptans hos det större samhället. Inom denna minoritetsgrupp av människor som upplever samkönad kärlek eller attraktion, finns ännu en minoritetsgrupp som upplever detta till fler än ett kön. Bisexuella erfarenheter, oavsett om personer anammar begreppet som identitet, och vilken plats bisexuella ska ha inom HBTQ¹-rörelsen har varit föremål för debatt. De ansågs som opålitliga i det politiska projektet, på grund av osäkerhet kring vad som uppfattades som en icke-autentisk sexuell identitet och möjlighet till heterosexuella privilegier.²

Exkluderingen av bisexuella från homosexuella rum beror till stor del på det starka framhållandet av en fast gruppidentitet och den identitetspolitik som homorörelsen använt sig av historiskt i sitt arbete för socialt erkännande och rättvisa.³ I sin artikel *Rethinking Recognition* problematiserar Nancy Fraser identitetspolitiska projekt. Hon pekar på den press det skapar för individer av en minoritetsgrupp att alltid efterleva gruppens identitetsformulering, och det nervärderande av arbete för ekonomisk omfördelning som det skapar. Istället anser Fraser att vi ska arbeta för social rättvisa genom att se erkännande som en statusfråga.⁴ Utifrån detta ramverk gällande politiskt arbete för social rättvisa, ansåg jag det intressant att undersöka hur bisexuella inom HBTQ-organisationer idag ser på sitt politiska arbete och vardag. Detta då att kunna engagera sig politiskt är en mänsklig rättighet.

¹ HBTQ är ett samlingsbegrepp för orden homosexuell, bisexuell, trans och queer

² Elizabeth, Armstrong, ”Traitors to the Cause – Understanding the Lesbian/Gay ‘Bisexuality Debates’”, I Tucker, Naomi, (red.), *Bisexual Politics: Theories, Queries, and Visions*, New York: Haworth Press, 1995, [Elektronisk resurs], s. 200

³ Tiina, Rosenberg, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm: Atlas, 2002, s. 34, 52

⁴ Nancy, Fraser, ”Rethinking Recognition”, *New Left Review*, No.3 May/June, (2000): 107-120, s. 108

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Uppsatsens problemformulering tar sin utgångspunkt i frågor kring identitet, politik och förändring. Om vi förstår det bisexuella subjektet som någon som historiskt fått kämpa för sin plats inom HBTQ-organisationer och den större HBTQ-kontexten, framstår det intressant att undersöka hur de har formerat sitt politiska agentskap för dessa frågor. Detta gällande hur de uppfattar sin politiska kamp, både inom organisationen och samhället i stort. Utöver detta cirklar problemformuleringen även kring problematiken med identitetspolitiska projekt inom HBTQ-rörelsen. Då bisexualitet eller att uppleva attraktion till fler än ett kön kan förstås som något som undvikit en stark identitetsformulering, kan det frågas om identitet är något som personer med dessa erfarenheter reflekterar över i relation till sitt politiska arbete.

Syftet med uppsatsen att undersöka hur politiskt agentskap och uppfattningar om social rättvisa framstår och verbaliseras kring av subjekt som är politiskt aktiva, för att visa på exempel hur en politisk kamp förstås av de som utför den. Dels för att visa på hur människor med olika erfarenheter reflekterar över sitt val att engagera sig politiskt, samt hur denna verklighet ser ut för dem. Dels för att utforska detta politiska arbete i relation till Nancy Frasers teoretiska ramverk för social rättvisa. Ett andra syfte med uppsatsen är att bidra till forskningen om personer som upplever attraktion till fler än ett kön, och hur de uppfattar sin politiska vardag.

Uppsatsens övergripande frågeställning blir således:

- På vilket sätt kan arbete för social rättvisa bland politiskt aktiva personer som känner attraktion till fler än ett kön förstås i relation till Nancy Frasers teoretiska ramverk för detta?

Denna övergripande frågeställning adresseras genom dessa två andra frågeställningar:

- Hur ser politiskt aktiva personer som upplever attraktion till fler än ett kön på politiskt arbete och kamp inom sin mindre kontext men även samhället i stort?
- Hur resonerar politiskt aktiva personer som upplever attraktion till fler än ett kön kring identitetspolitik som ett politiskt verktyg?

1.2 Material

1.2.1 Primärmaterial

Det primärmaterial som används i denna studie är det insamlade transkriberade materialet från 4 semistrukturerade kvalitativa intervjuer jag genomfört inom ramen för detta arbete. Primärmaterial och den kvalitativa intervjuemetoden som använts för att samla in materialet kommer presenteras närmare under avsnitt nummer 4 om undersökningens genomförande.

1.2.2 Sekundärmaterial

Uppsatsens sekundärmaterial delas upp i tre olika underrubriker, vilka fyller olika syften. Underrubriken *Studier i beaktande* redogör för forskning kring bisexuella subjekt och identiteter samt en positionering av relevansen för min egen studie i relation till dessa tidigare verk. Underrubriken *Identitetspolitikens vara eller icke-vara* cirklar kring olika teoretiska perspektiv på identitetspolitik som teknik eller verktyg för att föra politisk kamp. Till sist redogörs det under rubriken *Debatten om utrymmet* för litteratur som fokuserar på den kamp som uppstått mellan bisexuella och homosexuella om vilken plats bisexuella haft inom organisationer som jobbat för homosexuella rättigheter historiskt.

Från *Identitetspolitikens vara och icke-vara* och *Debatten om utrymmet* kommer Elizabeth Armstrong, Julia E. Hartman, Tiina Rosenberg, Jo Eadie och Clare Hemmings verk återkomma i analysen. Sekundärmaterial ska i detta avseende ses som dels en positionering av studien i förhållande till annan forskning som gjorts kring bisexuella subjekt, dels en positionering inom teoretiska områden som studien rör sig i. Detta då frågeställningar och problemformulering har sin utgångspunkt i föreställningar om bisexuella subjekt som några som kämpat för sin plats inom homosexuella rum samt en problematisering av identitetspolitik som politiskt verktyg. Det finns hos mig en medvetenhet om att det inte finns ett rätt eller fel i fråga om identitetspolitik, därför anser jag att det är på sin plats att redovisa för andra synsätt på detta ämne.

2 Studien och forskningsfältet, studien och politiken

Här positioneras först studien till annan forskning gjord kring bisexuella subjekt och deras vardag. Efter detta skapas en kontextuell bakgrund gällande HBTQ-rörelsen, identitetspolitik och det utrymme bisexuella haft inom denna politiska rörelse historiskt.

2.1 Studier i beaktande

I boken *Bisexual Spaces* framför Hemmings kritik mot en tendens inom teoretisk bisexuell forskning, och sitt eget kontrasterande teoretiska ramverk. Enligt Hemmings har andra forskare inom fältet ägnat tid åt att teoretiskt och praktiskt hävda bisexuella subjekts innehav av ett tredje rum, the middle ground, där de utifrån bryter mot både hetero- och homosexualitetens regler och lagar gällande begär och kön. Därigenom kan de även utifrån kritisera de andra sfärerna och leva fritt.⁵ Detta menar Hemmings är inkorrekt, då identitetsbyggande är reflexivt och bisexualitet alltid påverkas av homo/hetero-dikotomin.⁶

Därför argumenterar hon för att förändringen av denna negativa dikotomi åstadkoms genom ändring inifrån dessa sociala och kulturella normer. Enligt Hemmings ska forskningen ägna sig åt bisexuella subjekts erfarenheter och praktiker för att skapa teori, och inte utläsa beteende utifrån en redan bestämd förförståelse av en förenklad bild av bisexuell identitet och teori. På detta sätt kan bisexualitet användas som ett analytiskt verktyg.⁷ Den teoretiska utgångspunkten av "the middle ground", uttryckt av Hem-

⁵ Clare, Hemmings, *Bisexual Spaces – A Geography of Sexuality and Gender*, New York: Routledge, 2002, s. 3

⁶ Hemmings, 2002, s. 4

⁷ Ibid., s. 197

mings, är ett av de analysverktyg som Malena Gustavson använder sig i av i sin avhandling *Blandade känslor – bisexuella kvinnors praktik & politik*. Gustavsons empiriska svenska studie grundar sig i intervjuer med bisexuella kvinnor, och kretsar kring tre större teman: bisexualitet som begrepp och teori, som politik och kritik samt som sexuell och kroppslig praktik.⁸

På så sätt tar hon Hemmings förslag och sätter i praktiken, när hon utifrån sina respondenters berättelser studerar olika betydelser av bisexualitet.⁹ Generellt pekar studiens resultat på att gemensamma teman hos respondenterna var ett höjande av kvinnlig sexuell njutning samt könspolitiska frågor om jämlikhet.¹⁰ Således svävar Gustavson avhandling nära min egen forskningsfråga, däremot är inte forskningen fokus på politisk aktivism och handlande, utan till stor del respondenternas vardagsliv. Hanna Bertilsdotter Rosqvist hänvisar även hon till Hemmings teoretiska argument, samt Gustavsons avhandling. I sin avhandling *Lagom lika, lagom olika – En diskussion om makt, retorik och bi-teoretiska/sexuella subjektiviteter* fokuserar Bertilsdotter Rosqvist istället på bisexuella män och deras berättelser om sin sexualitet. Detta gör författaren dels genom en intervjustudie samt en mediastudie, utifrån bi-teorier och bisexualitet som analytiskt verktyg.¹¹

Bertilsdotter Rosqvist ägnar uppmärksamhet åt dessa motsättande lag inom bisexuell forskning som Hemmings redogör för, nämligen huruvida bisexuella perspektiv och teorier ska ses som kritiserande av queertraditionen och verka inom den, eller om den ska ses som ett perspektiv som kritiserar utifrån.¹² Här landar hon i en utgångspunkt i sin avhandling som utmanar förförståelsen av bisexuell teori som en del av queerteorin, och kan bidra med nya infallsvinklar inom fält som tidigare dominerats av homo/queerforskare och hetero/genusforskare.¹³

⁸ Malena, Gustavson, *Blandade känslor: bisexuella kvinnors praktik & politik*, Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2006, s. 15

⁹ Gustavson, 2006, s. 17

¹⁰ Ibid., s 266

¹¹ Hanna, Bertilsdotter, Rosqvist, *Lagom lika, lagom olika: en diskussion om makt, retorik och bi-teoretiska/sexuella subjektiviteter*, Diss. Umeå: Umeå universitet, 2007, s. 16

¹² Bertilsdotter Rosqvist, 2007, s. 52

¹³ Ibid., s. 58

Studiens resultat pekar på hur vissa deltagare framhåller ett parideal, vilket anses vara lagom lika sexuell, lagom olika genusmässigt, gällande bisexuella olikkönade objekt.¹⁴ Hon menar att de respondenterna i studien inte framhåller eller identifierar sig med bisexuell aktivism eller queerfeministiska politiska projekt, men att det är minst lika viktigt att synliggöra bisexuella ”andra” som kanske inte per automatik kopplas till identiteten bisexuell.¹⁵ Här kan vi se att Gustavsons och Bertilsdotter Rosqvists resultat skiljer sig åt, dels troligtvis på grund av studiernas utformande, men kan kanske också på grund av deras val av respondenter. Denna vetenskapliga kanon är relevant av två anledningar: dels visar den på vilka betänkligheter som uppstår när vi forskar kring bisexualitet, dels för att de senare två studierna är utförda i Sverige.

Det är mellan Gustavsons och Bertilsdotter Rosqvists avhandlingar jag har identifierat en lucka för framtida forskning i den svenska kontexten: vad händer om vi tar det handfasta politiska som utgångspunkt när vi intervjuar bisexuella/personer som upplever attraktion till fler än ett kön? Hur skapar dessa personer sin politiska verklighet, hur jobbar de konkret för politisk förändring? Detta hoppas jag kunna komma fram till med min egen studie. Jag vill även ta tillfället i akt att här distansera mig från att göra några anspråk på att bidra till den teoretiska debatt som Bertilsdotter Rosqvist och Hemmings refererar till. Dessa tankar har jag tagit till mig, och väljer att inte undersöka bisexuella identiteter för att stabilisera en sådan identitet, utan för att se hur människor som präglats av bisexuella erfarenheter formar sin aktivism i sitt politiska arbete.

2.2 Identitetspolitikens vara eller icke vara

Adrienne Rich kan framhållas som exempel på teoretiker som ansåg att separatistiska lesbiska och feministiska grupper som ett politiskt verktyg för att avskaffa de patriarkala normer som skapar manlig dominans över kvinnor.¹⁶ Med utgångspunkt i obligatorisk heterosexualitet som en politisk institution och ett exempel på manlig dominans

¹⁴ Ibid., s. 321

¹⁵ Ibid., s. 322–323

¹⁶ Adrienne Cecile, Rich, “Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence”, *Signs (Chicago, Ill.)*, Vol. 5, No. 4, (1980): 631–660, s. 632

argumenterar Rich för en feminism där lesbiskhet har en naturlig plats och kritik av obligatorisk heterosexualitet ses som självklar.¹⁷ Genom detta använder sig Rich av två begrepp, lesbisk existens och lesbiskt kontinuum. Det tidigare begreppet ska visa på den historiska existensen av lesbianism och det ständiga skapandet av mening av begreppet, det senare innefattar kvinno-identifierade erfarenheter och upplevelser med och mellan kvinnor.

Dessa erfarenheter handlar enligt Rich inte enbart om sexuella relationer mellan kvinnor, utan alla sorts relationer mellan kvinnor där en stärker varandra vardagligt men även politiskt mot manlig tyranni.¹⁸ Rich hävdar här att det finns en politisk poäng i att en kvinna väljer en annan kvinna som livspartner eller älskare i förhållande till den obligatoriska heterosexualiteten. För att den politiska frigörelsen av lesbisk existens i sin ultimata form ska infinna sig krävs det dock en medveten kvinnlig identifikation med kvinnliga värden och därigenom lesbisk/feminism.¹⁹ Det är denna medvetna och valda identifikation med att vara kvinna, lesbisk och feminist som gör att Rich politiska strävan anses vara identitetspolitisk.

Till denna kategori teoretiker sällar sig även Sheila Jefferys som understryker vikten av en lesbisk feministisk identitet.²⁰ Jefferys menar att introducerandet av begreppet queer och queerteori till forskningsfältet om homosexuella identiteter adderar till osynliggörandet av den specifika lesbiska erfarenheten av förtryck. Det sorterar återigen in lesbiska under den dominerade forskningen om manlig homosexualitet, påpekar hon.²¹ Det är främst i relation till manliga homosexuella, men även bisexuella och transpersoner, som Jefferys framhåller vikten av den unika erfarenheten av att vara lesbisk. Hon poängterar även vikten av att ha ett tydligt och fast begrepp, just lesbisk, för att beskriva denna erfarenhet har varit avgörande för att lesbiska har kunnat organisera sig politiskt överhuvudtaget.²²

¹⁷ Rich, 1980, s. 637, 632

¹⁸ Ibid., s. 648-649

¹⁹ Ibid., s. 659

²⁰ Sheila, Jefferys, "The Queer Disappearance of Lesbians – Sexuality in the Academy", *Women's Studies International Forum*, Vol. 17, No. 5, (1994): 459-472, s. 469

²¹ Jefferys, 1994, s. 460

²² Ibid., s. 469

Queerbegreppet och dess mottagande inom HBTQ-rörelsen i stort när det introducerades i slutet på 1980-talet och början på 1990-talet är något som Tiina Rosenberg diskuterar i sin bok *Queerfeministisk agenda*. Hon beskriver här hur den positivt inställda sidan till begreppet tillhörde en yngre homosexuell generation som tyckte att de gamla identiteterna lesbisk och homosexuell var begränsande. Den negativt inställda sidan ansåg att ordet queer aldrig skulle bli av med dess homofoba historiska konnotationer och ville därför inte återintroducera det i rörelsen.²³

Vidare debatter om begreppet rörde även vilka som skulle räknas in under det paraply som begreppet kom att bli under senare delen av 1990-talet. Många ansåg det problematiskt för arbete för homosexuellas rättigheter att bisexuella, transpersoner och till och med pedofiler kunde räknas in under begreppet, som inte delade politisk vision med de homosexuella.²⁴ På detta sätt förstås begreppet queer problematiskt ur en identitetspolitisk synvinkel då det helt enkelt inte existerar en tydlig definition av queer, vem som är queer eller vad begreppet och dess anhängare vill signalera för politik.

I relation till detta kan även nämnas forskare som erkänner vikten av identitetspolitiska och separatistiska projekt, men som problematiserar dess politik. Sarah Hoagland framhåller vikten av och det specifika i lesbisk gemenskap och separatism, men framhåller hur dessa grupper och projekt även kan sätta krokben för varandra på grund av inre strider om klass och rasism.²⁵ Därför föreslår Hoagland en lesbisk etik för att främja det politiska lesbiska sammanhanget och utveckla nya värden inom det.²⁶ Även Kimberle Crenshaw är en teoretiker som menar att identitetspolitiska projekt är av vikt för grupper i samhället, så som afro-amerikaner, homosexuella och kvinnor, för att skapa förändring, men att de måste kombineras med en förståelse av intersektionalitet.²⁷

Crenshaw menar att problemet med identitetspolitik är dess oförmåga att se skillnader i erfarenheter och upplevelser hos en grupp eller person beroende på andra faktorer hos

²³ Rosenberg, 2002, s. 47

²⁴ Ibid., s. 50-52

²⁵ Sarah Lucia, Hoagland, "Lesbian Ethics – Beginning Remarks", *Women's Studies International Forum*, Vol. 11, No. 6, (1988): 531-544

²⁶ Hoagland, 1988, s. 543

²⁷ Kimberle, Crenshaw, "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color", *Stanford Law Review*, Vol. 43, No. 6, (1991): 1241-1299, s. 1242, 1299

en persons identitet, till exempel hur våld mot kvinnor kan arta sig olika beroende på en kvinnas etnicitet och klass. Det är samverkan mellan dessa identiteter och det utfall det får för marginaliseringen som en individ upplever som hon kallar för intersektionalitet.²⁸

Dessa tankar och teoretiker utmanas och kontrasteras av Jo Eadie. Han framhåller istället ett behov av att avskaffa den dualistiska epistemologin av sexualitet som homosexuell/heterosexuell och dess fasta identitetskategorier. Istället pekas på möjligheterna av bisexuell aktivism som allomfattande för alla av normen utmanande sexualiteter just genom det odefinierbara i begreppet bisexualitet. Genom detta framhåller han en sexualpolitik och aktivism som är uppmärksam på kollapsen av de identitetskategorier som de jobbar inom och ifrågasättandet av möjligheten till en rigid uppdelning av sexualitet.²⁹ Just viljan till att inte definiera eller skapa en fast bisexuell identitet och därigenom en kritik av identitetspolitiska projekt håller Clare Hemmings med om.

Däremot pekar Hemmings även på problematiken för just bisexuella att inte vilja definiera bisexualitet, och att samtidigt ha ett behov av att framhålla bisexualitet som en reell identitet på grund av förminskandet av den till att enbart handla om sexuella praktiker i betydelsen hetero/homo.³⁰ Detta görs utifrån teorier om olikhet, och att binära positioner när det kommer till identitet är problematiska, då de även kan förstärka den sociala orättvisa en vill ändra.³¹ Därför föreslår Hemmings att ett sätt att undvika att definiera bisexualitet men även framhålla den som identitetskategori kan vara att titta på den på specifika platser vid specifika tidpunkter, kontextuellt. På detta sätt menar hon att vi kan teoretisera kring olika bisexuella praktiker i samförstånd med varandra.³²

²⁸ Crenshaw, 1991, s. 1242-1244

²⁹ Jo, Eadie, "Extracts from *Activating Bisexuality: Towards a Bi/Sexual Politics* (1993)", i Storr, Merl (red.), *Bisexuality: A Critical Reader*, London: Routledge, 1999, s. 122, 130

³⁰ Clare, Hemmings, "Extract from *Locating Bisexual Identities: Discourses of Bisexuality and Contemporary Feminist Theory*", i Storr, Merl (red.), *Bisexuality: A Critical Reader*, London: Routledge, 1999, s. 198

³¹ Hemmings i Storr, 1999, s. 195

³² *Ibid.*, s. 198

2.3 Debatten om utrymmet

Precis som med de olika åsikterna kring identitetspolitik och dess påverkan för bisexuella varit föremål för debatt, har det även ägnats tid åt att diskutera vilken plats bisexuella har och har haft inom de politiska organisationer som jobbat för homosexuellas rättigheter. Svårigheterna för bisexuella kvinnor inom lesbiska organisationer lyfts särskilt fram, då de upplevt en press att dölja sin attraktion till män från de övriga i gruppen på grund av riskerna för att då bli utfrysta från gemenskapen.³³ Elizabeth Armstrong framhåller i en artikel publicerad 1995 den samtida debatten kring inkluderingen av bisexuella i organisationer som jobbar för homosexuellas rättigheter. Hon pekar på att argumenten som framhålls är att bisexualitet inte ses som en tillförlitlig identitet, utan att den ses som ett steg på vägen att komma ut som homosexuell, eller att komma till insikt om att en egentligen är heterosexuell.

Då bisexuella anses behålla sina heterosexuella privilegier, betraktas dom inte vara trogna den större politiska rörelsen.³⁴ Armstrong framhåller att exkluderingen från lesbiska/homosexuella rum främst är smärtsam för kvinnor och ofta leder till en internalisering av negativa fördomar om sig själva som grupp. Anledningen till att bisexuella kvinnor drabbas hårdare anser Armstrong beror på den lesbiska gemenskapens ideologiska grund, nämligen lesbisk feminism, och dess framhållande av en politisk praxis som är baserad på att inte ha något samröre med män.³⁵ Den exkludering som bisexuella kvinnor upplevt från lesbiska rum har däremot bidragit till en stark politisk identitetsbildning och organisering framhåller Erich Steinman.³⁶

Steinman utforskar specifikt i sin artikel, publicerad fem år efter Armstrongs, den relativa osynligheten av bisexuella män som grupp, både inom bisexuella organisationer som har etablerats men även den bredare homosexuella gemenskapen.³⁷ Han menar att fördomar om bisexuella män finns hos homosexuella dito men att dessa inte har varit en

³³ Armstrong i Tucker, 1995, s. 200

³⁴ Ibid., s. 200

³⁵ Ibid., s. 201

³⁶ Erich, Steinman, "Interpreting the Invisibility of Male Bisexuality – Theories, Interactions, Politics", *Journal of Bisexuality*, Vol. 1, No 2-3, (2000): 15-45, s. 38-39

³⁷ Steinman, 2000, s. 17-18

grund för exkludering av bisexuella från manliga homoerotiska rum. Då sättet homosexuella män skapat gemenskap på historiskt inte inneburit några krav på att dela med sig av erfarenheter eller privatliv, utan snarare fokuserat på sexuell frigörelse, har bisexuella män inte kunnat identifierats om en person inte aktivt valt att verbalisera kring detta.³⁸ Det har emellertid även inneburit en press på bisexuella män att inte offentligt identifiera sig som bisexuella, då detta eventuellt kan innebära en exkludering eller stigma från den större homosexuella gemenskapen.³⁹

2005, fem år efter Steinmans artikel och 10 år efter Armstrongs, publiceras Julia E. Hartmans studie *Another Kind of Chilly Climate: The Effects of Lesbian Separatism on Bisexual Women's Identity and Community*. Kontexten för Hartmans studie skiljer sig från de tidigare två då HBTQ-organisationer har etablerat sig, och bisexuella blivit inkluderade i den större rörelsen, och i namn på organisationer som jobbar för HBTQ-frågor.⁴⁰ Däremot framkommer det i Hartmans studie att trots det uppfattar sig bisexuella fortfarande som diskriminerade emot i dessa rum, men att det inte sker direkt uttalat utan artar sig på ett mer odefinierat sätt. Teman kring osynlighet och spänningar mellan bisexuella kvinnor och lesbiska framkommer, samt upplevelser om press hos bisexuella kvinnor att dölja sina relationer med män är något Hartman pekar på och går i linje med det Armstrong redovisar.⁴¹ Hartman hade som ambition att undersöka även bisexuella mäns upplevelser, men lyckades inte få tag på en respondent som var man och även identifierade sig som bisexuell.⁴²

Vi kan alltså här se tre artiklar som är publicerade med några års mellanrum då den organisatoriska kontexten för bisexuella förändrats. Först gällande inkludering i organisationer som jobbar för homosexuella rättigheter, sedan i specifika bisexuella organisationer och till sist i HBTQ-organisationer. Märkbar är likheten mellan upplevelser hos bisexuella kvinnor trots att det skiljer 10 år mellan artiklarna, och problematiken för Hartman att hitta en manlig respondent som identifierar sig som bisexuell eller som att

³⁸ Ibid., s. 33-34

³⁹ Ibid., s. 38-39

⁴⁰ Julie, Hartman E., "Another Kind of Chilly Climate: The Effects of Lesbian Separatism on Bisexual Women's Identity and Community", *Journal of Bisexuality*, Vol. 5, No. 4, (2005): 63-76, s. 67

⁴¹ Hartman, 2005, s. 67-68, 70

⁴² Ibid., s. 73

uppleva attraktion till fler än ett kön, med Steinmans artikel i åtanke. Det pekar alltså åt att trots en offentlig inkludering av bisexuella i HBTQ-rörelsen, upplever inte alltid dessa människor att de passar in.

2.4 Den här uppsatsen

Denna uppsats ska inte ses som ett bidrag till diskussionen om identitetspolitikens vara eller icke-vara i relation till arbete för HBTQ-frågor, utan har tagit en utgångspunkt om identitetspolitiska projekt som problematiska för bisexuella subjekt. Därför är detta något som jag undersöker i relation till mina respondenters politiska vardag, för att se hur de förhåller sig till dessa frågor. Min studie gör inte heller anspråk på att kunna redogöra för någon utveckling i debatten kring personer som upplever attraktion till fler än ett kön och deras plats inom HBTQ-organisationer, utan se hur de upplever och förhåller sig till det. Dock kräver studien en redogörelse för hur dessa debatter sett ut och de olika åsikter som fostrats i frågorna, vilket jag har gjort här.

3 Teoretisk utgångspunkt – Nancy Frasers statusmodell

Här redogörs det för min teoretiska utgångspunkt för den här uppsatsen. Teoridelen delas in i två underrubriker, en där statusmodellen förklaras utifrån dess två dimensioner, och en där kritik mot ramverket adresseras.

3.1 Statusmodellen

Nancy Fraser presenterar sin teori om erkännande och omfördelning i relation till social rättvisa i artikeln *Rethinking Recognition*. Bakgrunden till artikeln är den problematik som Fraser upplever med det dåvarande fokuset på erkännande av gruppidentiteter, som enligt henne inneburit att arbetet för ekonomisk omfördelning av resurser gått förlorat.⁴³ Fraser menar att social rättvisa och avskaffandet av förtryck inte kan realiseras om det arbetet inte sker längs två axlar, en gällande erkännande och en gällande ekonomisk omfördelning. Detta då både missaktning⁴⁴, alltså att nekas erkännande av samhället, och ekonomisk snedfördelning⁴⁵ skapar politisk ojämlikhet och hindrar jämlikt deltagande i den politiska gemenskapen. Här framhåller Fraser erkännandedimensionen i relation till samhällets och rättvisans statusordning och fördelningsdimensionen i relation till samhällets och rättvisans ekonomiska struktur. De båda har sin specifika analytiska kategori, i det tidigare fallet missaktning och i det senare snedfördelning.⁴⁶

⁴³ Fraser, *Rethinking Recognition*, 2000, s. 107-108

⁴⁴ På originalspråk begreppet *misrecognition*

⁴⁵ På originalspråk begreppet *maldistribution*

⁴⁶ Fraser, 2000, s. 117

3.1.1 Erkännandedimensionen

Den analytiska modell som Fraser föreslår i sin artikel kallas för statusmodellen och ska ses som ett alternativ till identitetsmodellen som hon starkt kritiserar. Identitetsmodellen är i Frasers förklaring byggd på en förståelse av erkännande som något som skapas i relationen mellan två individer eller grupper som ömsesidigt erkänner varandra. På detta sätt skapas ett individuellt subjekt dels genom att bli erkänd som ett, dels att känna igen ett annat subjekt separerat från en själv. Genom det så innebär att bli förnekad erkännande att få sitt identitetssubjekt skadat, och förvränger även en individs relation till sig själv.⁴⁷

Anhängare av identitetsmodellen överför enligt Fraser denna syn på erkännande till den kulturella och politiska arenan, vilket innebär att en grupp som nedvärderas av den dominanta kulturella normen blir nekad erkännande. Genom det blir det främsta politiska projektet för gruppen att stärka och hitta en gemensam och stark gruppidentitet. Det är utifrån denna gruppidentitet som en sedan försöker tvinga fram ett erkännande i relation till det dominanta politiska systemet och samhället i stort. I förlängningen skapar det ett felaktigt fokus på identitetspolitik och negligering av politiska projekt som strävar efter ekonomisk omfördelning, enligt Frasers mening.⁴⁸ Istället föreslår hon sin modell av social rättvisa som inkluderar både politiska projekt för erkännande men även ekonomisk omfördelning.⁴⁹

På statusmodellen definieras erkännande inte som en ömsesidig social process, utan som en statusfråga. Det som det politiska projektet ska sträva efter är inte en stark gruppidentitet, utan att alla individer i en grupp ska kunna vara fullständiga deltagare i samhällets sociala interaktioner. Därigenom är missaktning inte en fråga om förvrängning av gruppidentitet enligt Fraser, utan ska ses som ett socialt underordnande eller statusojämlikhet vilket innebär att individerna nekas att kunna delta jämlikt i samhället.⁵⁰ Fortsatt är det även viktigt att se denna statusojämlikhet som institutionellt betingad,

⁴⁷ Ibid., s. 109

⁴⁸ Ibid., s. 109-110

⁴⁹ Ibid., s. 116

⁵⁰ Ibid., s. 113

skapat av institutionella kulturella värden som anser vissa personer vara mindre värda av respekt, på grund av att de bryter mot den dominanta kulturella normen.⁵¹

De sociala institutioner som upprätthåller denna statusjämlighet varierar, och därför även uttrycket av den. Dessa institutionaliserade kulturella värden kan vara juridiska i fråga om lagar, institutionaliserade i fråga om statliga policys, men även informellt institutionaliserade i fråga om sociala mönster eller seder. Oavsett formen så resulterar det i en missaktning av gruppen och ett ojämnt deltagande i den politiska gemenskapen.⁵² För att överkomma detta och uppnå social rättvisa menar Fraser att det politiska projektet ska sträva efter att avskaffa dessa skadliga institutionella kulturella värden och ersätta dem mot sådana som skapar politisk jämlighet. På det sättet menar Fraser att det inte finns en prioriterad lösning på problemet med missaktning inom statusmodellen, utan fokus ligger på att omforma institutioner för att trygga politisk jämlighet. Detta menar hon gör modellen närmast universalistisk med tanke på mångfalden av arbetssätt den inkluderar.⁵³

3.1.2 Fördelningsdimensionen

Som tidigare nämnts berör den andra dimensionen av statusmodellen ekonomisk fördelning. Anledningen till att ekonomisk snedfördelning kräver sin egen analytiska kategori är på grund av att ekonomiska strukturer inte kan ses som en direkt följd av missaktning, då marknader till viss del existerar autonomt utanför det kulturella samhället menar Fraser.⁵⁴ På statusmodellen kan därför dessa två analytiska kategorier vid stunder kommunicera och gå in i varandra, men även aktualiseras enskilt, då viss ekonomisk snedfördelning kan ha missaktning som konsekvens och vice versa.⁵⁵

På detta sätt kan frågan om missaktning och ekonomisk snedfördelning bäst förstås och aktivt arbetas emot om båda dessa kategorier används för att förstå statusjämlighet i den större politiska gemenskapen och samhället. Fraser menar även att den här status-

⁵¹ Ibid., s. 113-114

⁵² Ibid., s. 114

⁵³ Ibid., s. 115-116

⁵⁴ Ibid., s. 111

⁵⁵ Ibid., s. 118

modellen främjar solidaritet och minskar animositet mellan olika grupper som arbetar för erkännande. Det kan skapa skadliga gruppidentiteter som inte tar i beaktning den roll som ekonomisk klass och status har för att kunna delta i samhället på ett jämlikt sätt.⁵⁶

3.2 Kritik av Frasers ramverk för social rättvisa

Nancy Frasers teoretiska ramverk har inte stått okritiserat av det filosofiska kollegiet. I artikeln *Recognition and Redistribution – Rethinking Culture and the Economic* adresserar Jacinda Swanson redan existerande kritik av Frasers modell samt delger sin egen.⁵⁷ Den främsta kritiken av statusmodellen är enligt Swanson att Frasers två analytiska kategorier, missaktning och snedfördelning, är för få och generaliserande för att på ett konkret sätt faktiskt kunna använda sig av teorin.⁵⁸

Swanson pekar på att det dels inte framstår som uppenbart varför just dessa två analytiska dimensioner är de enda som framhålls av Fraser, dels att det enligt henne inte finns några ekonomiska skeenden som kan analyseras enskilt då även ekonomi har grund i historiska skeenden och identiteter.⁵⁹ Generellt framhåller Swanson att alla samhälleliga praktiker eller fenomen är förutbestämda på grund av en komplex och mångfacetterad uppsättning av ekonomiska, kulturella och politiska processer. Därför ska varje enskilt fenomen av orättvisa granskas utifrån just denna position, och inte enbart iaktas och analyseras utifrån två, av Fraser, redan förutbestämda analytiska kategorier.⁶⁰

Även Christopher F. Zurn har riktat kritik mot Fraser ramverk, mer specifikt mot frågan om jämlikt deltagande i den politiska gemenskapen. Zurns kritik gäller huvudsakligen den begränsning av visioner hos sociala rörelser som han menar uppstår i Fraser teori,

⁵⁶ Ibid., s. 119-120

⁵⁷ Jacinda, Swanson, "Recognition and Redistribution - Rethinking Culture and the Economic", *Theory, Culture and Society*, Vol. 22, No. 4, (2005): 87-118, s. 87

⁵⁸ Swanson, 2005, s. 90

⁵⁹ Ibid., s. 90, 88

⁶⁰ Ibid., s. 88

samt problemet med att teoretiskt ringa vad som anses vara genuina orättvisor.⁶¹ Han anser att då Frasers teori visar på att social orättvisa är att nekas jämlikt deltagande i samhället, kan alla hinder för människor ses som sociala orättvisor, även om de teoretiskt inte anses vara det.⁶² På detta sätt menar Zurn att det uppstår en konflikt i att på ett teoretiskt sätt förklara politisk kamp som utförs under en tidsålder, om dessa anspråk ska utgå ifrån subjektiva upplevelser av vad social rättvisa är och inte.⁶³

Med denna kritik i beaktande framhåller jag att utgångspunkten för min studie ändå gör att Frasers teori är både användbar och fruktsam. Då det är det övergripande projektet med identitetspolitik som utgjort grunden för min problemformulering och att det är utgångspunkten för Frasers artikel, gör att det ramverk hon föreslår är användbart för mig att utgå ifrån i mötet med mina respondenter. Utgångspunkten för den här studien är inte att analysera en enskild process eller ett enskilt fenomen i samhället, eller att förhålla sig till teoretiska definitioner av social rättvisa. Den handlar snarare om att förstå mina respondenters synsätt på sin politiska verklighet. I och med det adresserar Frasers teori det jag undersöker.

⁶¹ Christopher, Zurn F., "Arguing over Participatory Parity: On Nancy Fraser's Conception of Social Justice", i Fraser, Nancy, Olson, Kevin (red.), *Adding Insult to Injury – Nancy Fraser Debates Her Critics*, London: Verso, 2008, s. 154, 159

⁶² Zurn, 2008, s. 160

⁶³ Ibid. 163

4 Undersökningens genomförande

Här redovisas processen för min egen studie, metodval och analysverktyg som jag använt mig av i relation till materialet, samt kritik av vald metod. Fortsatt adresserar jag även materialinsamlingen för studien i kapitlet, samt de forskningsetiska bedömningar som aktualiseras när en använder sig av kvalitativ intervju som metod.

4.1 Metod

4.1.1 Kvalitativ intervju och den här studien

Med tanke på den problemformulering som hela arbetet har haft som språngbräda, föll det sig naturligt att använda en kvalitativ intervjustudie. Detta för att på ett konkret sätt kunna ta del av hur människor formar sitt politiska agentskap, verbaliserar och förstår sig på den verklighet de befinner sig i, på djupet. Steinar Kvale beskriver att syftet med en kvalitativ intervjustudie är att få ta del av beskrivningar av en respondents verklighet, deras livsvärld, för att uttolka meningar ur denna i koppling till undersökningens teori.⁶⁴ Mitt metodval harmoniserar utifrån detta väl med studiens syfte och frågeställningar, vilka handlar om att förstå intervjupersonernas politiska vardag, och att relatera intervjumaterialet till undersökningens teori.

Mer specifikt är metodvalet för uppsatsen en semistrukturerad intervju. En semistrukturerad intervju, eller halvstrukturerad intervju som det också kallas, bygger på att forskaren innan intervjun tagit fram olika förslag på teman eller frågor som den anser vara relevanta. De frågorna fungerar som en bas för intervjun, men intervjuns karaktär lämnar även utrymme för att diskutera frågor och teman som forskaren inte haft med i sin

⁶⁴ Steinar, Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, 1997, s. 117

frågeguide.⁶⁵ Valet att ha en semistrukturerad intervju gjordes då jag ville ge respondenter utrymme att dela med sig av saker som jag inte tagit fram frågor på, för att kunna komma åt en så djup förståelse av respondentens livsvärld som möjligt. En politisk vardag innehåller många olika fenomen, vilka som är framstående för de olika intervjupersonerna är det intressant för studien.

Intervjumaterialet som samlats in och redovisas i nästkommande avsnitt undersöks med analysverktyget sortera, reducera, argumentera, som formulerat av Jens Rennstam och David Wästerfors i deras bok *Från stoff till studie – om analysarbete i kvalitativ forskning*. Rennstam och Wästerfors förklarar i sin bok övergripande Steinar Kvales sju stadier av en kvalitativ intervjustudie, nämligen tematisering, planering, intervjuer, utskrift, analys, verifiering och till sist rapportering, dock ligger bokens fokus på förklarandet av analysen av kvalitativt material.⁶⁶

Det första steget för analys av kvalitativt material kallar författarna för att sortera, och det görs bäst enligt dem genom att umgås med materialet och studera det nogsamt. Vid genomläsning ska forskaren försöka kategorisera materialet under olika rubriker eller teman som sedan reduceras i nästa stadie, genom att till exempel dela upp materialet efter olika återkommande ord eller fenomen som respondenterna nämner. Utifrån denna koncentrerings skapar forskaren en kategorisering med hjälp av sina egna teoretiska etiketter.⁶⁷ Sorteringen i denna studie gjordes med en öppen kodning, där jag ringade in begrepp eller fenomen som var gemensamma för alla intervjuer, eller uttalanden som var specifika men fruktsamma i relation till studiens frågeställningar.

Rennstam och Wästerfors framhåller dock att analytikern alltid ska vara beredd att sortera om sitt material och behålla en ödmjukhet inför det.⁶⁸ Materialet i den här studien har gått igenom flertalet gånger och sorterats om allt eftersom strukturen på min analys tagit form. Efter sortering reducerades materialet och sorterades in under tre större kategorier, nämligen studiens frågeställningar. Sedan gjorde jag ännu en reducering för den

⁶⁵ Kvale, 1997, s. 117

⁶⁶ Jens, Rennstam, David, Wästerfors, *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*, 1. uppl., Lund: Studentlitteratur, 2015, s. 29

⁶⁷ Rennstam och Wästerfors, 2015, s. 74-75

⁶⁸ *Ibid.*, s. 98

första frågeställningen i analysen, vilket resulterade i de teman som redovisas där: definitioner, existensberättigande samt samhällseliga normer.

Rennstam och Wästerfors framhåller att det är oundvikligt att reducera kvalitativt material på grund av dess omfång, men att det gör bestående data än mer teoretiskt intressant.⁶⁹ Dock gagnar det forskaren att gå fram och tillbaka mellan den reducerade mängden material och materialet i sin helhet under processens gång för att på det sättet kunna analysera med god kvalitet.⁷⁰ Så har gjorts med samtliga frågeställningar för att hitta uttalanden som stöttat upp analysen och de kategorier jag valt.

Sista steget av analysprocessen består av att argumentera för sitt material och sina resultat, för att kunna ge belegg för sin studie. Där pekar Rennstam och Wästerfors på hur den vetenskapliga poängen inte kan skiljas från de empiriska fynden.⁷¹ Det betyder att jag i min analys och diskussion måste argumentera huruvida min studie är relevant i relation till den teori och problemformulering jag valt, samt vilka större slutsatser vi kan dra av min studies resultat. Det innebär även att jag i min analys måste förhålla mig till annan forskning i ämnet för att ställa min egen studie i relation till och argumentera för mitt eget bidrag till området.

4.1.2 Kritik av kvalitativ forskning

På sin plats är även en redogörelse för den kritik som framhålls mot kvalitativ forskning som metod. Denna kritik är riktad mot generalisering, svårigheterna att upprepa en studie och få samma resultat samt att kvalitativ forskning upplevs som subjektiv.⁷² Utgångspunkten för kvalitativ intervjustudie är att på ett strukturerat och tydligt sätt redovisa och skapa förståelse kring hur en viss respondentgrupp i en viss kontext förstår och uttrycker sig kring sin verklighet. Om det framhålls att detta är utgångspunkten för undersökningen, adresserar det och är ett försvar mot alla dessa tre kritiker, inte minst mot den om generalisering. Poängen är inte att generera kvantitativa data, utan få en

⁶⁹ Ibid., s. 104-105

⁷⁰ Ibid., s. 135

⁷¹ Ibid., s. 137-138

⁷² Alan, Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Malmö: Liber, 2011, s. 368-369

kvalitativ inblick i en livsvärld. Gällande subjektiviteten har frågorna i min studie skapats utifrån ett teoretiskt ramverk, men om respondenterna inte anser sig ha reflekterat över dem finns det inget material för mig att subjektivt övertolka. Jag vill inte bevisa att det teoretiska ramverket stämmer överens med deltagarnas verklighet, utan min studie bygger på ett genuint intresse för hur deras politiska verklighet ser ut, oavsett hur den är.

En annan översiktlig problematik i relation till kvalitativ forskning som bör tas upp är den om reliabilitet och validitet. Alan Bryman menar att dessa två begrepp är av stor vikt vid kvantitativa undersökningar för att utläsa kvaliteten på en utförd studie. Det råder diskussioner inom fältet om vilket förhållande kvalitativ forskning ska ha till kvalitetsbedömningar av kvalitativa studier.⁷³ Jag anser att det mest vitala här är att vara transparent och ärlig med sin studie och vilka anspråk den kan göra, samt hur processen gått till väga. Det har jag haft i åtanke när jag positionerat min studie och redovisat min materialinsamling.

4.2 Materialinsamling och avgränsningar

Materialet i studien består av det transkriberade materialet från fyra kvalitativa semi-strukturerade intervjuer genomförda av mig. Intervjuerna har varat mellan 45 minuter till en timma och 4 minuter. Tre av intervjuerna är genomförda under ett fysiskt möte mellan mig och respondenten, en intervju är genomförd via videosamtal på dator. Två av intervjuerna har genomförts på engelska, två på svenska. Samtliga av intervjuerna är inspelade som ljudfiler. Respondenterna bor i tre städer i Sverige, på grund av värnande om deras integritet kommer namnen på orterna inte redovisas. Tre av respondenterna identifierar sig som kvinnor, en av respondenterna identifierar sig som icke-binär⁷⁴. Två av respondenterna är födda och uppvuxna i Sverige, två är födda utomlands och har bott i Sverige i några år. Samtliga respondenter är på ett eller annat sätt engagerade i organi-

⁷³ Bryman, 2011, s. 351-352

⁷⁴ En icke-binär person identifierar sig varken som man eller kvinna, utan kan definiera sig som att vara både och eller varken eller, eller en blandning av olika könsidentiteter. Det kan också vara en identitet som innebär att en inte vill/kan uttrycka sig genom eller ha en könsidentitet.

sationer som arbetar med HBTQ-frågor, eller inom andra föreningar och organisationer med initiativ fokuserade på HBTQ-frågor.

Monica Dalen beskriver i sin bok *Intervju som metod* vikten av urvalet och mängden av respondenter för en studie. Hon menar att antalet respondenter inte kan vara för stort, men att kvaliteten på intervjuerna måste kunna vara tillräckligt hög för att kunna bidra till studien. Dessutom framhåller Dalen att en redogörelse för hur urvalet av respondenterna gått till är grundläggande för att en läsare ska kunna bedöma giltigheten av det som presenteras i undersökningen.⁷⁵ Som redan framhållits har jag låtit min teori och problemformulering ledsaga mig i letandet efter respondenter, och därför har mitt första urval varit människor av alla kön som upplever attraktion till fler än ett kön samt är politiskt aktiva i en HBTQ-organisation.

Mitt andra urval innebar en liten utökning av urvalsgruppen, då jag sökte människor av alla kön som upplever attraktion till fler än ett kön samt är politiskt aktiva även i en bredare HBTQ-kontext. Dessa urval ansåg jag vara relevanta då jag undersöker hur människor som känner attraktion till fler än ett kön formar sitt politiska agentskap och uppfattar sin politiska vardag. Respondenterna har jag kommit i kontakt med på två sätt. Inför mitt första urval kontaktade jag en frivilligorganisation som jobbar med HBTQ-frågor på ett universitet i Sverige via mejl där jag förklarade vem jag var, mina forskningsfrågor och önskade att få besöka organisationen för att presentera min studie, vilket jag fick möjlighet att göra. Detta genererade två respondenter. De andra två respondenterna i studien kom jag i kontakt med via så kallad snöbollsmetod, genom mitt eget kontaktnät.

Mängden respondenter anser jag vara tillräcklig för studiens premisser, nämligen en kandidatuppsats. Det transkriberade materialet är lätt redigerat, då jag uteslutit upprepningar som inte varit avgörande för uttalandets mening, tagit bort paus-ord, skratt samt adderat uteblivna ord eller åsyftningar inom klamrar för att underlätta för läsarens förståelse av materialet. Jag har även undvikit att transkribera delar av intervjuer där innehållet inte var relevant eller där störningar under intervjun skett.

⁷⁵ Monica, Dalen, *Intervju som metod*, 2., utök. uppl., Malmö: Gleerups utbildning, 2015, s. 58

4.3 Forskningsetiska bedömningar

4.3.1 Denna studie

Frågor kring forskningsetiska bedömningar väcks i hög grad i relation till min studie. Att välja en kvalitativ intervju som metod aktualiserar krav på att i högsta möjliga mån bevara integriteten hos den som blir intervjuad. Det väcks även forskningsetiska bedömningar när det kommer till studien då jag valt att fokusera på frågor gällande sexualitet, vilket är känsliga personuppgifter. Det aktualiserar även etik i själva förfarandet av intervjun, då jag måste skapa en trygg och säker miljö för respondenterna, samt vara snabb med att avbryta intervjun om respondenten blir obekvämd och känner sig illa till mods. Det ska inte vara obehagligt att delta i en studie, och det är mitt ansvar som intervjuare att ställa konkreta och direkta frågor som värnar om intervjupersonens känslor.

Samtliga deltagare i studien har skrivit under en samtyckesblankett där de samtycker till deltagande i studien, att intervjun med dem spelas in samt att hanteringen av deras personliga uppgifter sker i enlighet med informationsbrevet. Mitt informationsbrev och samtyckesblankett har varit skrivna på engelska men översatta till svenska i genomgången av studien med respondenterna som intervjuades på svenska. Deltagande i studien har varit helt frivilligt och alla respondenter har fått information om att de kan dra tillbaka sitt deltagande när som under studiens gång samt var de kan vända sig om de har klagomål på hur deras personliga information behandlats. Alla personliga uppgifter förvaras på ett sätt som gör att enbart jag, forskaren, har tillgång till dem och att inga andra icke auktoriserade personer kan ta del av dem. Respondenternas namn har bytts ut mot pseudonymer i studien, som de fått välja själva.

4.3.2 Positionering

Då forskarpersonen anses vara en viktig komponent i kvalitativa studier är en redovisning av min egen position på sin plats.⁷⁶ Jag är en kvinna som studerar på kandidatprogrammet i mänskliga rättigheter vid Lunds universitet. De respondenter jag intervjuat är

⁷⁶ Bryman, 2011, s. 368

i ungefär samma ålder som jag, vilket gör att maktbalansen i rummet främst var påverkad av min status som intervjuare. Jan Trost redogör i sin bok *Kvalitativa Intervjuer* för hur en i äldre terminologi talade om intervjuobjekt, vilket i dagsläget anses felaktigt då det signalerar att personen som intervjuas ses som ett objekt. Idag pratar en istället om en subjekt-subjekt relation mellan forskaren och den som intervjuas, vilket innebär att den som intervjuar ska sträva efter att ställa sig på samma nivå som den som intervjuas.⁷⁷

Dock framhåller Trost att på grund av forskarens expertis kring det som frågorna handlar om och att den ofta har en högre utbildning än respondenten gör att de aldrig kan vara fullständigt jämställda i under intervjun.⁷⁸ I alla intervjusituationer har jag strävat efter att presentera mig själv ödmjukt, genuint undrande och framhållit att det inte finns några rätt eller fel svar, utan vad än respondenterna kom att tänka på eller sa var av relevans. Gällande fallet om nivå av utbildning hade några av respondenterna högre utbildning än jag själv, medan andra hade lägre. Oavsett var det inget som uppkom i relation till frågorna i intervjun då de inte var baserade på en förkunskap om vissa teorier eller skeenden.

⁷⁷ Jan, Trost, *Kvalitativa intervjuer*, 4., [omarb.] uppl., Lund: Studentlitteratur, 2010

⁷⁸ Trost, 2010, s. 91

5 Att förstå en politisk vardag

Studiens analys delas upp i tre underrubriker, baserade på mina frågeställningar. Den första underrubriken analyserar de teman som uppkommer i relation till frågeställningen om hur respondenterna ser på sitt konkreta politiska handlande och sin politiska vardag. Den andra underrubriken analyserar respondenternas inställning till identitetspolitik som politiskt verktyg. Sedan adresserar den tredje underrubriken frågeställningen om arbete för social rättvisa i förhållande till Nancy Frasers teoretiska ramverk för detta.

5.1 Hur ser respondenterna på sitt politiska handlande och vardag?

De teman som redovisas är uppbyggda med citat ifrån de fyra intervjuer jag genomfört inom ramen för den här studien. Vissa uttalanden som påvisar liknande fenomen kan ha uppkommit vid olika stadier av intervjun, men jag har adresserat majoriteten av frågorna i min frågeguide under intervjuerna. Det med undantag från om jag upplevt att en fråga redan blivit besvarad eller om respondenten uttalat sig på ett sätt som gör en fråga irrelevant för dem att svara på.

5.1.1 Deras definitioner

Något som framkom i intervjuerna var de skilda synerna på vad social rättvisa och politiskt agentskap är och har för funktion för respondenterna. Maria, som är engagerad i en HBTQ-organisation som är ansluten till ett universitet i Sverige, definierar social rättvisa som något en står upp för och kan skapa i sin organisation:

Maria: I mean it's gonna sound so cliché but like standing up for what you believe in, and I can see that more with our organisation, specifically with LGBTQ it's standing up to talk about anything LGBTQ. And I feel like even the act of talking about it is social justice, especially within the social envi-

ronment we're trying to create. We have a lot of like social events [...] and I can see that as an act of social justice, making everyone comfortable with how they feel in their personal identities.

När jag sedan frågar Maria hur ett samhälle där det råder social rättvisa enligt henne skulle se ut definierar hon det som ett samhälle där alla hålls ansvariga och att en kan lita på alla i det ansvaret. Här kan vi se social rättvisa som något som utgår mycket ifrån något personligt och den lilla gemenskapen, och inte något fritt flytande, abstrakt koncept om värderingar i samhället. Denna syn stämmer överens med det Maria svarar när jag frågar henne hur hon tycker att en ska arbeta för att uppnå social rättvisa i samhället:

Maria: I think it's more important to take the little actions, to reach that goal it would be more this, like this intimate conversations, the small groups, the small education discussions, versus like the protest outside, where yes gets you attention and where it has its own means and results that I can get, but I feel like you want, for social justice, if you want to really make changes you have to it in small incremental ways.

Maria anser alltså att mer utåtriktade protester kan fylla en funktion, men inte bidrar till en större förändring i samhället i stort. Hon framhåller även här små grupper som enhet, och utbildande diskussioner som medel för att åstadkomma mer, enligt henne, konkret förändring. Denna syn skiljer sig från hur Angelica, som är engagerad i samma organisation som Maria, definierar social rättvisa men även hur hon anser att en ska jobba för det. När jag ber Angelica att beskriva vad social rättvisa är för henne svarar hon:

Angelica: [...] I guess, someone who strives to change the society they're in for the better. And the better would be what they believe in basically, what the better is, in what sense. For me it's equality and like all people living in equal conditions, equal opportunity [...]

På detta sätt kan vi se att för Angelica är social rättvisa som begrepp i sig något direkt kopplat till större samhällelig förändring, i jämförelse med Maria som ser det som att stå upp för något men att det mer handlar om att skapa en plattform att uttrycka sig på. För Angelica handlar social rättvisa om värden kring jämlikhet och lika möjlighet i samhället, men visar även att vad social rättvisa innebär varierar beroende på vilken individ det är. Oavsett vad de värdena är ligger det, för Angelica, en direkt koppling till förändring av samhället i begreppet social rättvisa. Just vikten av att förändra samhället framkommer även när jag frågar hur hon tycker att en ska arbeta politiskt för att nå hennes definition av social rättvisa:

Angelica: I believe like demonstrations and stuff, a lot. [...] You know with signs or slogans and stuff. And that's what it is for me I think. Shouting about it, making it known.

Även här skiljer sig Angelicas och Marias syn sig åt, då Maria framhåller det småskaliga personliga sammanhanget för att komma åt en förändring, medan Angelica pekar på demonstrationer och att skapa uppmärksamhet som det främsta arbetssättet för att uppnå hennes definition av social rättvisa. På så vis är det tydligt att även om människor är aktiva inom samma politiska organisation delar de nödvändigtvis inte samma uppfattning om vad ett större koncept som social rättvisa är och genom vilka konkreta politiska medel de ska nås. Ett ord som återkommer i alla intervjuer är trygghet, för vissa i koppling till social rättvisa, för andra till annat. Angelica beskriver det så här när vi pratar om hon upplever några hinder att agera politiskt i sin organisation:

Angelica: I don't think there is a hindrance [...] Like going to a [event] about coming out [...] feeling safe in an environment, basically. Because I feel safe enough to discuss things, but I also feel safe enough to not talk and just listen to other people, for example.

Angelica ser trygghet i relation till sin organisation. Trygghet nämns av andra respondenter som något som en vill kunna känna kring sin egen identitet, det politiska arbetet en utför eller som något en upplever i separatistiska grupper. Även om trygghet nämns i olika kontexter är det uppenbart något som alla respondenter inte känner sig uppleva i sitt politiska eller vardagliga liv idag.

Ett annat begrepp som definierades och yttrade sig olika av och för informanterna var det om politiskt agentskap. Mio, som är engagerad i en grupp som specialiserar sig på HBTQ+ frågor i en större människorättsorganisation, förklarar det såhär när jag frågar hur hen ser på sina möjligheter att jobba och agera för sina politiska mål inom sin organisation:

Mio: Jo men alltså goda möjligheter [...] Det finns ganska lite spelrum på det sättet, men jag tror man också kan göra alltså mycket på egen hand typ, om man vill det, det finns möjligheter så, men det kan kännas svårt när det finns fasta ramar att röra sig med för sin organisation, för gör man fel känns det som hela organisationen kommer bli sågad, typ. Det finns både stora och små möjligheter typ.

När jag sedan frågar Mio hur hen upplever sin möjlighet att agera och jobba för sina politiska mål i samhället i stort svarar hen:

Mio: [...] jag tycker det är svårt, om man inte upplever att man är en del av det, alltså den gruppen [HBTQ-gemenskapen], så tror jag det är svårt att agera, ha någon slags politisk agenda i samhället alltså i sitt liv. För att man upplever sig som... inte ensam tycker jag inte, kanske att man inte är accepterad i något läger typ. Men jag tror också det har mycket att göra med att man är självkritisk bara.

Politiskt agentskap verkar för Mio vara något som antingen kan utövas som enskild individ inom ramen för en organisation, eller något som utövas kollektivt utanför ramarna av en organisation. Mio problematiserar dock det faktum att när en agerar inom en organisation kan det hämma ens politiska agentskap för att en är rädd för att arbeta på fel sätt utifrån organisationens ramverk. Å andra sidan beskriver Mio hur det inte känns som att hen kan arbeta politiskt utan att ha en grupp tillhörighet eller större sammanhang att verka inom i sitt dagliga liv, och därför är i behov av större organisationer eller sammanhang för att kunna handla politiskt.

Därför blir det ännu svårare för Mio att agera politiskt när hen känner sig ovälkommen i den större HBTQ-gemenskapen i staden där hen bor. Jo Eadie, som nämns i studiens forskningsöversikt, framhåller i relation till hans syn på bisexuell aktivism möjligheten och behovet av bisexuella rum och organisationer som inte utgår från fasta identiteter i sitt arbete. Dessutom skapar dessa rum sin politiska agenda utifrån de önskemål gruppen har.⁷⁹ På så sätt kan Mios problem med de fasta ramarna i organisationen, samt behovet av en organisation som är mer inkluderande, visa på ett behov av ett sådant sammanhang.

När jag frågar Marika, som är engagerad i en träningsförening och håller i ett HBTQ-initiativ för att förbättra föreningen inom dessa frågor, om hennes möjligheter att arbeta och agera för hennes politiska mål inom hennes förening beskriver hon det så här:

- Marika: Jaa, det är lite olika. Jag har varit... jag har känt att jag är men lite typ utanför. Inte riktigt utanför, men att jag har varit kanske inte lika kunnig som dom andra som har hållit på med det här längre.
- Jag: Kunnig kring träning då?
- Marika: Nej, kunnig kring att skriva motioner, om organisationen. Vilket jag har känt, det har varit konstigt på något sätt, och att jag också är yngst

⁷⁹ Eadie i Storr, 1999, s. 122-123

tror jag. I alla fall av dom jag träffat är jag yngst. Och det har väl gjort att jag inte riktigt har känt att jag kan dela med mig av alla mina åsikter [...]

Marikas möjlighet till politiskt agentskap är för henne kopplat till organisatorisk kunskap och ålder. Det kan tolkas att hon upplever det som att för att kunna agera för sina politiska mål måste hon inneha auktoritet och erfarenhet av organisatoriskt jobb, vilket även det kan anses vara hämmande. När jag frågar om hon känner att hon politiskt kan delta i samhället på lika villkor förklarar Marika det så här:

Marika: Det gör jag väl ibland, alltså det är svårt att säga, det är väldigt kontextuellt. Men som ung kvinna, i Sverige, så kommer man inte sådär superlångt känns det som. Det är inte så många som lyssnar på en. Lite såhär för att jag är ung och att vi mäter såhär ålder som erfarenhet, och därför typ medelålder vet mer än en ung person som bara studerar liksom. Så det kan vara ganska svårt, att inte bli lyssnad på liksom.

Även här reflekterar Marika över ålder, men även kön i relation till sitt politiska agentskap. Generellt verkar Marika uppfatta det som att för att få uttrycka sig och ha åsikter om politik anser samhället att du måste ha erfarenhet. I båda fallen, organisationen och samhället, kan det tolkas som att Marika uppfattar det viktigt att kunna uttrycka sig och bli lyssnad på i relation till politisk agens, vilket skiljer sig från Mios definition, där organisatoriska ramverk och sammanhang lyfts fram mer sett till problematik att arbeta för sina politiska mål. Ett fenomen som återfinns i tre av intervjuerna är att respondenten inte har reflekterat över sitt engagemang som att vara antingen politiskt eller som att jobba för social rättvisa förrän jag har ställt frågan, men att de då ändrar sig och definierar det som politiskt.

Anledningarna till att de inte innan ansåg det vara politiskt varierar. För Angelica handlade det om definitionen av social rättvisa, och att hon inte ansåg sig jobba för det specifikt, men resonerade sig fram till att hon gjorde det i alla fall. För Maria och Mio gällde det främst om synen på aktivism. Maria beskrev det som att gemenskapen i organisationen och den sortens evenemang de anordnar, gjorde att hon såg det mer som något kul att engagera sig i än något politiskt, men efter att ha läst mitt informationsbrev kunde se sitt engagemang i organisationen som sådant. Mio förklarade det som att hen engagerar sig främst i organisationer som är partipolitiskt obundna och därför vid första anblick inte skulle definiera sin aktivism som politisk, men att organisationerna agerar för frågor som är politiska och därför kan hen anse sig som politiskt aktiv.

Detta tema tycker jag belyser hur svårt det är att definiera politiskt agentskap och att vara politiskt aktiv, då det är så kontextuellt betingat för olika personer. För vissa sätter allmänna definitioner begränsningar som gör att de inte uppfattar sig själva agera politiskt, för andra så blir den politiska gemenskapen så naturlig och givande att den slutar vara politisk och istället associeras som ett umgänge. Det påvisar också hur dessa frågor, alltså politiskt agentskap och definitioner av social rättvisa, inte nödvändigtvis är något som personer som är engagerade i politiska organisationer reflekterar över i sin vardag. Framförallt då de omvärderar sin ställning i ett genomgående resonemang när de introduceras till begreppen, och sedan får frågor om dem i relation till sin egen politiska vardag.

5.1.2 Existensberättigande

Ett annat tema som alla respondenterna berörde i relation till sin politiska vardag var det om att bli förstådda, ha legitimitet och trovärdighet. De nämnde ofta ett behov av att kunna hävda sig och komma till tals när det kommer till politiska frågor. I min intervju med Mio är frågan om trovärdighet något som hen ofta återkommer till. Så här beskriver hen det när vi pratar om social rättvisa:

- Mio: [...] att man typ inte har så mycket credibility, kanske. [...] man skulle ha en större tro på fler människor om det fanns mer social rättvisa.
- Jag: På vilken grund upplever du att den credibilityn är låg idag? Vad är anledningen till att den är låg idag?
- Mio: [...] alltså sen är det ju mycket med alltså att bli felkönad varje dag typ, eller såhär väldigt ofta, [...] att man inte blir tagen på allvar kanske kring det och att bli outad mycket. Alltså jag kan bli outad av straighta personer, såna grejer. Dom outar ens sexualitet som inte finns, typ. Mycket sånt. Och att man själv verkligen, att man själv känner en osäkerhet kring sin egen person mycket, alltså utifrån det.

Här kan vi se att det är flera komponenter som bidrar till att Mio upplever låg trovärdighet, både att hen är icke-binär och hens sexualitet. Mio påpekar även att hens osäkerhet kring till exempel sin sexualitet förvärras när andra personer pratar om den. Här kan vi se hur det som Clare Hemmings påpekar i sin text, att frånvaron av en fast identitet och kategorisering av bisexualitet, kan bidra till känslor av osäkerhet och i längden trovärdigheten en uppfattar sig ha i samhället i stort.

På ett liknande sätt pratar Angelica om behovet av att bli förstådd i relation till hennes politiska aktivism. När jag frågar henne om olika sidor hos henne har påverkat sättet hon formerar sitt politiska agenskap svarar hon:

Angelica: Yeah I think the most importantly, comes from a need to be understood for me personally [...] . Because I want to be heard, I want to be understood, like and obviously have equality so that I can have same opportunities with all the other people that I can see that are, you know, enjoying the world, in a sense, that I can't.

Här betonar Angelica behovet att bli förstådd. Detta behov kan kopplas ihop med Mios upplevelse av att vissa grupper inte har hög trovärdighet i samhället. Därför blir en del av Angelicas politiska agerande att vara verbal kring sig själv och jobba för jämlikhet och lika möjligheter, för att denna förståelse ska uppnås. Ett tredje begrepp som kom fram i min intervju med Marika, legitimitet, kan även sammankopplas med de om trovärdighet och förståelse. När jag frågar Marika hur hon uppfattar sin möjlighet att jobba för sina politiska mål inom den bredare HBTQ-gemenskapen hon rör sig, svarar hon:

Marika: Jaa, hur gör jag det? Det är såklart också olika. [...] För att vara bisexuell är ju också att vara hälften straight, ser ju många det som. Och det innebär ju att då har jag inte så mycket att säga till om i såhär HBTQ-sammanhang. Speciellt om jag då skulle dejta en person som är av motsatt kön. Då har jag ju väldigt lite att säga till om känns det som. Så det beror ju väldigt mycket på. Men om jag skulle dejta en person som antingen är icke-binär eller är samkönad, då skulle jag ju ha mer att säga till om, på nått sätt. För då visar jag ju aktivt på ett helt annat sätt att jag är en del av HBTQ-rörelsen vilket ger mig mer legitimitet att säga saker, än om jag skulle komma till ett sånt sammanhang med en snubbe liksom.

Här pratar Marika om legitimiteten att säga saker, alltså att uttrycka politiska mål i sin HBTQ-gemenskap, och att denna legitimitet ska bevisas genom att ha relationer som inte är heterosexuella. Den upplevelsen stämmer med det som både Julie E. Hartman och Elizabeth Armstrong redovisar i sina texter, nämligen att bisexuella kvinnor ibland undanhåller sina relationer till män inom lesbiska- eller HBTQ-organisationer, då de anses som svikare till den politiska rörelse de är en del av.

5.1.3 Samhällsnormer

Ett tredje tema som framkom hos respondenterna i relation till deras politiska handlande och aktivism var samhällsnormer. Det framkom dels i berättelser från Marika, Maria och Mio där de beskriver att de aktivt väljer vissa umgängen då de anser att de inte passar in i det större samhället. Maria beskriver det så här när vi pratar om hennes bakgrund och att religionen där inte accepterar en icke-hetero sexualitet:

Maria: But it's kind of made me reject religion and instead focus on groups like [organisationen] because they accept people no matter what. And they try to educate everyone on simple matters of "how do you define cis-gendered⁸⁰, how do you define bisexuality". That it's helped me figure out what's more important [...]

Här kan vi tolka det som att de normer som Maria vuxit upp med har gjort att hon varit tvungen att välja mellan att anpassa sig eller avsäga sig dem. Hon säger också att hon väljer att fokusera på grupper som den HBTQ-organisation hon är delaktig i just för att de accepterar människor oavsett, vilket jag tolkar som oavsett om de bryter mot hetero- eller cis-normen⁸¹ eller inte. Marika återkommer till begreppen normativ och icke-normativ regelbundet under vår intervju, och nämner viljan och valet att närma sig queera rum specifikt vid två tillfällen.

Begreppet normativ betyder i det här sammanhanget något som är normgivande eller som anger en norm. Jag frågar Marika vad hon menar när hon säger icke-normativ, och så här svarar hon på uppföljningsfrågan efter att hon förklarat sin definition av icke-normativ:

- Jag: Tycker du att normer varierar beroende på kontext?
- Marika: [...] Men absolut, normer varierar ju väldigt mycket. I min kontext är det ju... att vara straight är ju typ konstigare. Men jag förstår ju att det är för att jag har dragit mig till dom här personerna som inte är det, och inte för att samhället, alltså det representerar ju inte resten av samhället, tänker jag.

⁸⁰ En cis-person bryter inte mot normativa föreställningar kring det kön de tillskrevs vid födsel. Alltså en person vars kön som den blev tillskriven vid födsel, könsidentitet, juridiska kön stämmer överens, samt använder sig av yttre attribut som är kodade enligt det kön som de blivit tillskrivna

⁸¹ En norm om föreställningen att alla personer är cis-personer

Det verkar som att Marika har valt att skapa sig ett umgänge där det etableras nya normer då hon inte passar in i den större samhällsnormen, och att normer på detta sätt verkar fylla samma funktion som i samhället i stort. Marika säger att det är ”konstigare att vara straight” än att ha någon annan sexualitet i hennes umgänge, vilket är det motsatta till samhällsnormen enligt henne. Problematiken med normerna inom HBTQ-gemenskapen återkommer Marika till senare i intervjun när vi pratar om hur hon upplever sin sociala status där:

Marika: [...] För där ska vi ju gå undan från normen så mycket som möjligt, på nått sätt. Det är liksom lite... det blir lite dubbelt, för att man å ena sidan så är man ju icke-normativ, fast å andra sidan så ses man inte som tillräckligt icke-normativ för att få vara med i det gänget typ. Det är verkligen en känsla jag har och har haft också i såna sammanhang där jag liksom har jobbat med eller varit i väldigt queera sammanhang.

Vi kan uppfatta det som att Marika finner de normer som etablerats inom den enligt samhället icke-normativa gruppen gjort att hon känner sig exkluderad även där då hon anses bryta mot den homo-norm som råder då hon är bisexuell. Hon känner sig alltså inte helt passa in i vare sig det normativa samhället eller i de normativa mönster som finns i det mindre umgänge som hon valt. Däremot är det normativa samhället något hon distanserar sig ifrån, men de normer som existerar i hennes mindre sammanhang verkar mer närvarande för henne. Hon verkar dock inte definiera dessa normer som normativitet i sig. Kombinationen av valet att dra sig till mindre umgängen men ändå uppleva det som att inte helt passa in i dem är också något som Mio beskriver i vår intervju. Hen förklarar det så här när jag frågar om olika delar av hens person påverkat hens politiska agentskap:

Mio: Jaa... jag tror det. [...] eller att jag själv i alla fall, söker mig till såhär alternativa rörelser för att alltså utifrån att jag har den identitet som jag har typ, för att det känns som att i mer kommersiella så går det inte hem. Och att det finns en annan respekt, i dom... alltså alternativa grupper kanske. Så jo, det tror jag absolut.

Lite tidigare i intervjun förklarar Mio hur hen inte känner sig välkommen i vare sig en mindre HBTQ-gemenskap eller i det större samhället. Såhär säger hen när jag ställer en följdfråga:

- Jag: Av vilka anledningar känner du att du inte skulle bli välkomnad i HBTQ-lägret då?

- Mio: [...] att jag inte är queer nog typ. [...] alltså ingen såhär bisexuell person upplever det som att den accepteras nånstans, liksom. [...] alltså i [stad], om jag tar det som exempel, så är det mycket lesbisk... det är mycket fokusering kring homosexuella. Det är inte så mycket fokus kring... eller det kan vara kring att vara queer också men det är nog för flummigt kanske, för att hitta en sammanhållning i det liksom.

Mio upplever det, som Marika, att på grund av normerna i det större samhället skapas det en vilja att söka sig till andra umgängen där normerna är annorlunda och hen känner sig mer respekterad. Det uppstår emellertid en konflikt för Mio i det här alternativa sammanhanget då normen kretsar kring homosexualitet. Mio upplever det svårt att hitta en gemenskap då annan sexualitet än hetero- och homosexuell ses som svårdefinierad och flummig. Här kan vi se att oklarheterna kring queer som begrepp, vilka Tiina Rosenberg redogör för, verkar finnas kvar än.

I allmänhet framstår normer som något respondenterna reflekterar över, även när det inte är till deras direkta nackdel. Angelica och Mio nämner båda två att de har normativa kroppar, vilket gör att deras sociala status inte blir negativt påverkad i den aspekten. En normativ kropp kan här förstås som inte funktionsvarierad, alltså en kropp som passar in i samhällets förväntningar på hur en kropp ska se ut. På så vis kan en tolka att med sina normativa kroppar är det en stigmatisering de kan undvika, då negativa normer som hör till deras politiska agentskap, som sexualitet och könsidentitet inte är något som syns utåt. Därför blir deras sociala status enbart påverkad när de väljer att agera politiskt och vara uttalade om dessa saker, då det blir märkbart att de bryter mot samhällets normer.

Angelica och Mio pratar också om svårigheten med normer kring vissa politiska frågor. När jag frågar Angelica om hon upplever att den politiska HBTQ-rörelsen fokuserar på de frågor hon anser viktiga, eller om hon upplever att den har fastnat vid att ha parader då det är något hon nämner tidigare under intervjun, beskriver hon det så här:

Angelica: In a way it feels like that in Sweden, because of how little activism I'm seeing in Sweden. In a lot of ways people seem to be like: "this is good enough, yeah women are equal, yeah we love LGBTQ people" like "it's all good in our country". A lot of the general view seems that way. Meanwhile these groups don't feel that way so it feels like that kind of hinders a lot because if the general view's that way then it's going to be like "why do you need a demonstration, it's already good?"

Mio beskriver det i liknande ordalag när jag frågar om vilka politiska verktyg hen tycker en ska nyttja av för att nå hens definition av social rättvisa:

Mio: Jaa, det finns ingen debatt som sker på politisk nivå som folk inte ler och säger... ger tummen upp typ. Det är såhär helt urvattnat [...] För att alla är övertygade om att det är jättebra i Sverige, alltså att det finns inga problem här typ. Så att jag tänker att man skulle behöva använda sig typ av andra verktyg än det. Alltså, ja men kanske problematisera hur vi har det i Sverige idag, det har vi typ inte gjort så mycket, såna grejer är ändå bra.

Båda respondenterna beskriver det alltså som ett hinder för dem i sitt politiska handlande att det verkar finnas en allmän konsensus kring att samhället är rättvist och jämlikt, och att arbete för vissa av deras politiska mål därför ses som illegitimt. De uppfattar det som svårt att förbättra samhället enligt deras politiska mål för att den svenska självbilden innebär en syn på samhället som att inte vara i behov av förändring. Denna självbild tycker respondenterna återfinns både hos befolkningen i stort, i fallet om oförståelsen för en demonstration, och i det politiska systemet och hos beslutsfattare, i fallet av den politiska debatten som Mio pekar på.

Generellt kan det tolkas som att normer och dess betydelse är närvarande för respondenterna i deras politiska kamp, men att dess funktion och skepnad byter form beroende på kontext. I det senaste exemplet om attityden kring normerna kan de ses som att ha närmast en metafunktion, där det inte längre går att förändra förtryckande normer för att det råder en allmän norm om att det svenska samhället inte har några sådana. Det kan tänkas bero på den relativa acceptans som råder för till exempel homoäktenskap, vilket Mio och Marika ger som exempel på något som är accepterat enligt lag, men att det fortfarande finns en odefinierad samhällelig norm om det som inte accepterat. Vi kan också se normer som något som är närvarande i beskrivningar av det normativa samhället, och att normer beskrivs som skapade av och upprätthållna i samhället, distanserat från respondenterna. Det verkar dock som att normer är minst lika närvarande i de mindre kontexter som Marika och Mio beskriver, men att de inte beskrivs som en normativa.

5.2 Hur ser respondenterna på identitet som politiskt verktyg?

5.2.1 Ambivalenta relationer

När jag sorterade materialet under den här frågeställningen, blev det tydligt att alla respondenter har en ambivalent inställning till identitet som politiskt verktyg och betydelsen identitet har för dem i deras politiska vardag. Det skiljer sig hur denna ambivalens visar sig och till vilken grad den är närvarande för intervjupersonerna. Tre av respondenterna nämner vikten av tydliga identitetsmarkörer för att veta vem som för vems talan i relation till politisk kamp, men att det inte är avgörande eller borde vara viktigt för detta arbete. Angelica förklarar det så här när jag frågar henne om hon tycker att det är viktigt med en sexuell identitetsmarkör:

Angelica: Yeah, then I would say so, and personally, because I'm kind of a in your face kind of a person. I like throwing it out there, like just to make sure that I don't know, people have maybe seen someone else who's bisexual so now they think this is all bisexuality is about. So I throw it out, "see there is also this side to bisexuality". Just in a way for like generating sort of a sample for everyone to see.

När jag sedan frågar henne om det är något hon gör för att hon är politiskt aktiv, förklarar hon det så här i relation till hennes större arbete för HBTQ-rättigheter:

Angelica: [...] For example I also sort of try to do some sort of trans activism but I don't have like anyone near me who is so closely tied to me that is trans. So it doesn't feel like it has to be just my identity to be politically active. It feels more like whoever is heard least, in a way.

På så vis kan det tolkas att Angelica ser identitet i relation till politiskt arbete som något som kan användas för att synliggöra och skapa representation av hennes bisexualitet. Dock är hon medveten om att hon själv också arbetar för andra politiska frågor där hon själv inte tillhör den grupp hon arbetar för, och därför inte ser identitet som enda anledningen till att agera politiskt. På frågan om hon ser identitet som ett politiskt verktyg för att uppnå social rättvisa svarar Angelica:

- Angelica: Yeah, sure, I think any identity can be used to achieve social justice in a way.

- Jag: How come? Or like in what way?
- Angelica: In a way that if you feel like you belong to a group you can yourself fight for that group, like just not for example being bisexual but also being a woman fighting for that. Or being an immigrant and fighting for immigrant rights for example. In every way I feel like any parts of identity you have can be used for social change.

Här ser vi att Angelica inte anser identitetspolitik vara något problematiskt, utan som något positivt. Det kan tolkas som att Angelica ser identitet som ett verktyg för att skapa social rättvisa för en grupp, men inte är den enda basis som politiskt arbete sker på. Hon arbetar även för att förbättra transrättigheter, men är inte själv transperson. Hennes inställning till identitet som politiskt verktyg ter sig logisk med tanke på hennes svar beträffande en sexuell identitetsmarkör, som handlar om representation av gruppen bisexuella. Även Mio ser identitet som ett politiskt verktyg, men om hans förklaring skiljer sig från Angelicas:

- Jag: Ser du sexualitet och/eller identitet som ett politiskt verktyg?
- Mio: Ja, ja men det gör jag nog. [...] utan att vare sig jag vill eller inte tror jag. Jag tror att om alla kände en icke-binär eller en transperson eller en person som inte var straight, skulle man ju såklart alltså få en annan... kanske få en större förståelse. Och större acceptans inför det. Så jo jag tror det kan vara viktigt så.

Mio säger att hen ser identitet som ett politiskt verktyg vare sig hen vill eller inte, vilket tyder på att hen uppfattar det som att det inte finns något val. Precis som Angelica nämner Mio representation i relation till identitet som politiskt verktyg, att få en större förståelse och acceptans om folk är öppna med sin identitet och på så sätt få människor i sin omgivning att ändra attityd med hjälp av det. Ambivalensen Mio uppvisar till identitet och politiskt arbete visar sig när jag frågar om hen tycker det är viktigt med en tydlig definition av sin sexualitet och ifall hen tycker det är viktigt med en sexuell identitetsmarkör i relation till att arbeta för politisk förändring. I båda fallen svarar Mio att hen tycker att det ska vara oviktigt, och att hen inte vill att det ska vara viktigt, men att hen anser det vara så ändå. Här framhåller Mio att det är viktigt att definiera ens sexualitet för att kunna förstå vem det är som uttrycker sig om en fråga, men att det har en alldeles för stor påverkan på hur människor upplever andra människor.

Just vikten av att veta vem det är som för vems talan i relation till politiska frågor framhåller även Marika. Så här svarar hon när jag frågar om hon tycker det är viktigt med en sexuell identitetsmarkör i relation till att jobba för politisk förändring:

Marika: Ja det kan det verkligen vara. Alltså det blir ju väldigt konstigt om en person som inte är queer på något sätt ska såhär lyfta HBTQ-frågor och försöka få igenom en förändring i det, men det handlar ju om tolkningsföreträdare och i såhär, om man tänker tolkningsföreträdare så tycker jag att det är väldigt relevant att man då, på något sätt, behöver vara öppen med hur man har tolkningsföreträdare.

Marika beskriver att hon personligen inte tycker det är viktigt med en tydlig definition av sin sexualitet, då hon ser det som något flytande, men hon förstår att det är det för många. När jag frågar henne om hon tror att sexualitet och identitet kan användas som politiskt verktyg för att uppnå hennes definition av social rättvisa svarar hon så här:

Marika: Svårt. Ja, alltså ja det kan det väl [...] Det finns ju också någonting som är lite dumt i att använda [...] sexuell läggning som ett politiskt verktyg just för att det kan också exkludera mycket. Även om det är, jag tycker att det här är så dubbelt, och jag förstår varför det blir så himla konstigt, men det beror ju verkligen på hur man definierar det. För såhär det här är varför jag tycker queer är ett viktigt ord, alltså som queer person så inkluderar man ju många fler i den här kampen, men att säga då att jag är, men vi tar ett exempel såhär, men lesbisk [...] att man har det som utgångspunkt liksom, och då blir det som att det är bara den versionen som får komma till tals, på nått sätt.

Marikas ambivalens kring identitet och politiskt arbete är därför något annorlunda än för Angelica och Mio som inte problematiserar identitetspolitik något nämnvärt. Marika tycker framhåller att identitetsmarkörer är viktigt i det politiska arbetet för att veta vem som för vems talan, men anser även att dessa identitetsmarkörer kan exkludera och privilegiera vissa gruppers frågor inom samma kamp. I relation till detta beskriver Marika en vilja att använda begreppet queer för att på så inkludera alla som arbetar för politiska frågor inom HBTQ-rörelsen. Dock framhåller hon det även som att det inte är viktigt för henne med en tydlig definition av sin sexualitet. Också här framkommer alltså spänning mellan att inte behöva definiera sin sexualitet för egen skull, men att det blir relevant i förhållande till sitt politiska arbete.

Den här spänningen framkommer även i min intervju med Maria. När jag frågar om hon tycker det är viktigt med en tydlig definition av ens sexualitet svarar hon så här:

- Maria: Clear... I think... yes and no. Because I feel you don't have to define for yourself unless it helps you. [...] it helped me to discover like bisexual and pansexual labels just to be like "oh that's how I see myself" but after that it's like... does it really matter? [...] you don't have to define it for yourself all the time.
- Jag: Do you believe it is important with a sexual identity marker, like being open, claiming your sexuality outwards in relation to political agency or working for political progress?
[...]
- Maria: I would say yes just because I'm the [position inom organisationen] I think it's very important if you're working towards the LGBTQ political agency and activism. It's important to have it identified for yourself but it's also like journey within that. I feel like it helped me become more comfortable and accepting of my own sexuality by becoming the [position inom organisationen] and by being around and within that organisation. Then it made me realize it's who I am and it's important, but it's not everything I am.

Maria säger att en inte måste definiera sin sexualitet om en inte vill och ifall det inte hjälper en, men att det är väldigt viktigt att ha en tydlig sexuell identitetsmarkör om en jobbar för politiska frågor inom HBTQ-rörelsen. Hon poängterar även att ha identifierat sin sexualitet för sig själv, i denna kontext. Fortsatt beskriver Maria det som att hennes position inom organisationen, och hennes politiska arbete där, gjort att hon blivit mer bekväm med sin egen sexualitet. När jag frågar henne om hon ser sexualitet och/eller identitet som ett politiskt verktyg svarar hon:

Maria: Oh, a political tool... I would say yes, I mean I use it to be able to connect to people who come to our events, just trying to create this like, this... what's the word, like a bridge to help... with relating to people, that everyone in the room is either an ally or we relate in that we're struggling in some way or just we have a sexuality under the LGBTQ umbrella. So in that sense it's very important, I think, or making it clear that you're an ally.

Här förstår vi att Maria främst ser identitet som ett verktyg för att relatera till andra som hon träffar på inom ramen för sitt organisatoriska arbete. Det verkar inte som att hon upplever att olika identiteter, även om de uttrycks, värderas olika. Det finns en förförståelse om att alla som kommer till de evenemang som de anordnar har en sexualitet som är utanför samhällsnormen, menar hon. Dock uttrycker Maria att det är viktigt med att markera om en är allierad och inte själv har en identitet under HBTQ-paraplyet. Det

kan tolkas som att även hon anser att identitetsmarkörerna är viktiga för att veta vem som uttalar sig om de politiska frågor som diskuteras under organisationens träffar.

Generellt framkommer det här att respondenterna förhåller sig till identitet och politiskt arbete på olika sätt, men att det finns genomgående likheter. De flesta anser att det inte är viktigt att definiera sin sexualitet, men att det är viktigt att ha en tydlig sexuell identitetsmarkör när en arbetar politiskt för HBTQ-frågor. Det gäller främst att ha rätt till att uttrycka sig kring vilka politiska mål en ska jobba för och på vilket sätt, men även att skapa representation och synlighet av sin sexualitet. Det tycks även finnas en allmän acceptans för att använda identitet i relation till sitt politiska arbete, när jag frågar respondenterna specifikt om detta, vilket kan säga något om hur framgångsrik tekniken har ansetts att vara historiskt för HBTQ-rörelsen.

5.3 På vilket sätt kan arbete för social rättvisa bland respondenterna förstås i relation till Nancy Frasers teoretiska ramverk?

Här kommer innehållet från intervjuerna att analyseras i relation till Nancy Fraser teori om politiskt arbete för att uppnå social rättvisa. Specifikt är det två aspekter som analyseras: respondenternas uppfattning om institutionella kulturella värden, och deras uppfattningar om snedfördelningsdimensionen. Det för att utforska relationen mellan respondenternas konkreta politiska handlande, och den teori som Fraser föreslår att analysera det genom.

5.3.1 Institutionella kulturella värden

Nancy Fraser framhåller att enligt statusmodellen ska en ta i beaktande de institutionella kulturella värden som är knutna till samhället och hur dessa påverkar den sociala statusen för olika grupper. Det är dessa värden som måste ändras för att jämlikt deltagande i den politiska gemenskapen, och i sin tur social rättvisa, ska uppnås.⁸² Fraser poängterar att det är just sociala institutioner som reproducerar dessa kulturella värden, och att de

⁸² Fraser, 2000, s. 113

inte är fritt flytande i samhället av och genom sig själva.⁸³ I och med detta fann jag det relevant att fråga mina respondenter vilka institutionaliserade värden de själva anser måste avskaffas för att de ska uppnå social rättvisa.

Deras svar skiljde sig åt men tre av dom återkom till ett tema som de alla berört tidigare i intervjuerna, nämligen det om normativitet eller medvetenhet. När två av respondenterna pratar om normativiteten eller medvetenhetshöjandet som de anser måste avskaffas eller införlivas, specificerar de inte vilka exakta normer det är som måste förändras, utan verkar referera till normativiteten i sig. Mio beskriver det så här:

- Mio: Jag tycker att alla behöver ju liksom medvetenhetsgöras, jag tänker att det verkligen är en grej som är på hög nivå, jag tänker rent juridiskt, i ett land, att man måste ha en insikt om [...] hur ens egna upplevelser av en grupp eller personer eller en viss folkgrupp [...] påverkar ens bedömning, när man är i såna sammanhang.
- Jag: I vilka sammanhang då?
- Mio: Jag tänker i domstolar, när dom gör bedömningar [...]

Här kan Mios uttalande om att alla behöver medvetenhetsgöras tolkas som att mena all sorts kulturella värden som innebär negativa fördomar om samhällsgrupper, vilket i förlängningen innebär alla samhällseliga normer. Mio kopplar det här till hur dessa kulturella värden kan påverka i högre politiska instanser. Angelica nämner specifikt termen normativitet:

Angelica: Now it's just a whole abstract concept in my head, like a cloud. I guess a lot of things that bother me are for example just people ignorance about these issues in a way. Like when I see ignorance from a friend or something and I'm just: "how can you say that?" You know, people are like fighting for rights. Like even if it's a little joke, or just a joke in a party or something, those kinds of stuff that are just so normative.

Angelica nämner här denna normativitet i relation till ignorans angående de här frågorna, vilket kan menas vara HBTQ-frågor eller kvinnors rättigheter då det är detta hon nämnt mest under intervjun. Det faller sig naturligt att Angelica kopplar det till männskor i sin omgivning då jag specifikt frågar henne om hennes dagliga liv, men uttalandet kan också antas visa att denna ignorans uppstår i relation till det större samhällets nor-

⁸³ Ibid., s. 113

mativitet. Även Marika nämner begreppet normativitet när hon förklarar vilka institutionaliserade kulturella värden hon tycker måste avskaffas:

Marika: Jag tänker nog främst att det är liksom normer, eller samhällliga normer som inte nödvändigtvis är lagstiftade liksom. För att även om det är okej för samkönade att gifta sig så är det ju inte normativt helt okej än.

Marika påpekar här, som nämnts tidigare i analysen, att det inte nödvändigtvis är olagligt för samkönade att gifta sig, men att det existerar samhällliga odefinierade normer som fortfarande signalerar att alla inte får delta på lika villkor i den politiska gemenskapen. Alla respondenter nämner alltså samhällliga normer som något som måste förändras, och att dessa normer är något som existerar på ett ganska odefinierat sätt i samhället. Det kan kopplas till det tidigare temat om normativitet i samhället som något som respondenterna är distanserade från, och sker utanför deras politiska organisationer. På så vis framstår deras svar här också som att institutionaliserade kulturella värden är svåra att konkret arbeta politiskt för, då de är för respondenterna så etablerade i samhället på alla nivåer.

Mio nämner konkreta politiska strukturer som måste förändras. Hen framhåller att om remissinstanser för politiska beslut skulle få större makt tror hen att samhället skulle bli mer socialt rättvist. Den här sortens orättvisa är svår att knyta till institutionella kulturella värden då remissinstanserna inte har större påverkan på politiska beslut på grund av det politiska systemets utformning. Det är dock något som Mio framhåller skulle göra samhället mer socialt rättvist. Nancy Fraser har efter att artikeln *Rethinking Recognition* publicerats adderat en politisk dimension till sitt teoretiska ramverk.⁸⁴ Här kan vi se att trots mitt lilla respondentantal är behovet av den här dimension något som kommer upp.

Generellt kan det framhållas att även om respondenterna nämner fler saker än de som redovisas här är den stora gemensamma nämnaren återigen normativitet. Denna del av Frasers ramverk för politiskt arbete, alltså att förändra specifika institutionaliserade kulturella värden så att jämlikt deltagande uppnås, verka vara något som reflekterat över,

⁸⁴ Nancy, Fraser, *Rättvisans mått: texter om omfördelning, erkännande och representation i en globaliserad värld*, Stockholm: Atlas, 2011

men att de är svåra att konkretisera. De uttrycker sig om normer men mer i ordalag om hur problematiska de kan vara att definiera och förändra.

5.3.2 Fördelningsdimensionen

Nancy Fraser påpekar även vikten av att arbetet för social rättvisa måste inkludera arbete för ekonomisk omfördelning, då ekonomisk snedfördelning hindrar jämlikt deltagande i den politiska gemenskapen. Hon menar även att identitetspolitik som utförs enligt identitetsmodellen negligerar arbete för ekonomisk omfördelning. Därför vill jag utifrån dessa tankar analysera mina respondenters syn på politiskt arbete för att se vilken relation de har till ekonomisk omfördelning i sitt politiska arbete. Jag har inte ställt en specifik fråga om omfördelning eller klass till mina respondenter, men detta är något som framkommer i samtliga intervjuer i koppling till andra frågor. Mio nämner det när jag frågar hen hur en ska arbeta politiskt för att nå hens definition av social rättvisa:

Mio: [...] utjämna klasskillnader kanske, är en grej. [...] Arbeta för att definiera olika klasser på andra sätt typ.

För Mio är alltså arbetet för ekonomisk omfördelning direkt kopplat till hens uppfattning om social rättvisa, och sättet en ska arbeta på politiskt. Angelica nämner ekonomiska medel i relation till politiskt arbete, men förhåller sig på ett annat sätt än Mio. Angelica beskriver det så här när vi pratar om hur hennes bakgrund påverkar hennes uppfattning om sin sociala status:

Angelica: And in [hemland] it sort of felt like the most important thing, like I'm in such a terrible status, I need equality. But then the more I got into it I realized, like wait a minute, I'm also like living with parents that has a good income for example. So I have better opportunities than a lot of other people.

Här kan vi se att även om Angelica inte nämner att utjämna klasskillnader som del av målsättningen för sitt politiska arbete, som Mio gör, är klass något hon reflekterar över. Hon pekar på att den ekonomiska säkerhet hon upplevde när hon bodde med sina föräldrar gjorde att hon hade bättre möjligheter och högre social status än andra. Det kan tolkas som att Angelica även menar att ekonomisk trygghet är något som gör det enklare att arbeta för sina politiska mål och delta i samhället på ett mer jämlikt sätt.

Även Maria nämner klass när vi pratar om social status. När jag frågar henne hur hon upplever social status i samhället i stort svarar hon:

Maria: Society at large... I mean when I think of social status, I think more so class. It makes me very aware I feel it very depends on where you're coming from. I think of class because my family struggles so much to remain in the [hemland] middle class system. So when I come to Sweden that's the first thing I notice and I realize Sweden is a very affluent country

För Maria är klass närvarande i hennes personliga bakgrund och något hon reflekterar över i relation till sin egen status. Att Maria nämner Sveriges välstånd visar på hur framstående upplevelsen av klass är för henne. Hon nämner dock inte klass specifikt i relation till hennes politiska arbete. Även Marika nämner klass i relation till upplevelsen av social status, men förhåller sig till det på ett annat sätt än de andra respondenterna. Hon berättar att hon studerar och därför kommer få en hög status på grund av det, men att hennes sociala status alltid kommer vara lite ”off”. När jag frågar henne vad hon menar säger hon:

- Marika: Men det hjälper ju inte att jag har ett ekonomiskt högt kapital och typ ett socialt högt kapital eller ett kulturellt högt kapital om mitt sociala kapital är väldigt lågt. Då blir det ju någonting som blir off, även om jag har dom andra delarna, jag är utbildad, jag har ekonomin för det, men det räcker liksom inte hela vägen, på nått sätt.
- Jag: Och vad är anledningen till att du upplever att det sociala kapitalet kommer aldrig vara ända [nå hela vägen] fram för dig?
- Marika: För att jag kommer ju välja att dra mig till queera sammanhang i alla fall. Och idag så är ju inte det, i samhället i stort, betingat med hög social status.

Det kan antas att Marika ser klass som något en kan förändra, till exempel genom utbildning. Dock har inte utbildning och ekonomi tillräckligt mycket inflytande över den allmänna sociala statusen hon upplever i samhället, för hon väljer att umgås med människor som tillhör en grupp som samhället kategoriserat med en lägre social status. Denna grups låga status ser Marika som mer komplicerad att förändra, medan ens ekonomiska klass kan förbytas på mer konkret sätt. Det uttalandet stämmer överens med Fraser påpekande av att politiskt arbete för erkännande också krävs för att social rättvisa ska uppstå.

Genom respondenterna kan vi förstå Frasers omfördelningsdimension på flera sätt. Mios syn på politiskt arbete stämmer väl överens med Frasers ramverk, då hen framhåller att klasskillnader måste utjämnas för att social rättvisa ska kunna uppnås. De övriga respondenterna nämner inte behovet av ekonomisk omfördelning specifikt, men reflekterar och förhåller sig ändå till ekonomisk orättvisa i samhället. De pratar alla om att ekonomiska faktorer präglar deras samhällssyn och den status de uppfattar att de har på grund av dessa. Frågor kring ekonomisk omfördelning och klass är inte tydligt artikulerade, men inte heller frånvarande i deras syn på samhället.

6 Slutdiskussion

Av de resultat som framkommer i analysen har vi i denna studie kunnat bilda oss en uppfattning om hur det är att arbeta politiskt för personer som upplever attraktion till fler än ett kön. Detta inom ramen för HBTQ-organisationer, eller en politisk HBTQ-kontext. Det jag personligen finner mest intressant med min studie var hur personligen förvånad jag blev över hur lite respondenterna problematiserade identitetspolitik som projekt. Med utgångspunkt i det som framkommer under avsnitt 2 i denna studie, om hur personer som upplever attraktion till fler än ett kön traditionellt upplever sin position inom HBTQ-organisationer, hade jag en känsla av att motstånd mot identitet som politiskt verktyg skulle framkomma än mer. Trots de teman som framkommer om normer inom HBTQ-kontexter och upplevelsen av att inte ha legitimitet att uttrycka sig om politiska mål framkommer hos respondenterna, verkar de inte uppleva dessa som en konsekvens av identitetspolitik i sig.

En annan sak värt att notera är att det skiljer 24 år mellan min studie och Armstrongs artikel, och 14 år mellan min och Hartmans, men att mina respondenter beskriver likheter med det som framkommer i deras studier. Även fast HBTQ-organisationer och queer-begreppet vunnit mark politiskt, och personer som upplever attraktion till fler än ett kön har fortsatt fått en ökad synlighet, verkar fördomar om dessa personer inte förändrats nämnvärt. Det är även intressant att se den relation som uppstår mellan Frasers teoretiska ramverk och respondenternas politiska vardag. Här verkar det som att trots att respondenterna inte nödvändigtvis definierar identitet som politiskt verktyg som negativt, har politik gällande ekonomisk omfördelning även det en plats i deras politiska vardag. De är dock inte lika uttalade om arbetet för detta mål, men är uppenbarligen något de alla förhåller sig till. På så sätt framstår Frasers uppfattning om att identitetspolitik negligerar politik för ekonomisk omfördelning som att förlora lite grund, om inte annat i relation till den här studiens resultat.

Det finns dock begränsningar av min studie. Det är ett litet urval respondenter, som alla är ungefärligt lika gamla. De studerar även allihop vid universitet, och jag har ingen

respondent som identifierar sig som man. På detta sätt vore framtida studier på sin plats utifrån den här studiens ramar där en undersöker politiskt arbete, med respondenter som inte är universitetsutbildade, och bor i mindre städer. Ett annat område för fortsatt undersökning vore att göra studier på hur till exempel andra minoriteter inom minoriteten uppfattar politiskt arbete. Här kan till exempel icke-binära personer lyftas fram, då även de undviker en stark identitetsformulering, som rör sig mellan samhällsdikotomier.

Referenser

Armstrong, Elizabeth, "Traitors to the Cause – Understanding the Lesbian/Gay 'Bisexuality Debates'", I Naomi, Tucker (red.), *Bisexual Politics: Theories, Queries, and Visions*, New York: Haworth Press, 1995, [Elektronisk resurs]

Bertilsson Rosqvist, Hanna, *Lagom lika, lagom olika: en diskussion om makt, retorik och bi-teoretiska/sexuella subjektiviteter*, Diss. Umeå: Umeå universitet, 2007

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Malmö: Liber, 2011

Crenshaw, Kimberle, "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color", *Stanford Law Review*, Vol. 43, No. 6, (1991): 1241-1299

Dalen, Monica, *Intervju som metod*, 2., utök. uppl., Malmö: Gleerups utbildning, 2015

Eadie, Jo, "Extracts from *Activating Bisexuality: Towards a Bi/Sexual Politics* (1993)", i Storr, Merl (red.), *Bisexuality: A Critical Reader*, London: Routledge, 1999

Fraser, Nancy, "Rethinking Recognition", *New Left Review*, No.3 May/June, (2000): 107-120

Fraser, Nancy, *Rättvisans mått: texter om omfördelning, erkännande och representation i en globaliserad värld*, Stockholm: Atlas, 2011

Gustavson, Malena, *Blandade känslor: bisexuella kvinnors praktik & politik*, Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2006

Hartman E., Julie, "Another Kind of Chilly Climate: The Effects of Lesbian Separatism on Bisexual Women's Identity and Community", *Journal of Bisexuality*, Vol. 5, No. 4, (2005): 63-76

Hemmings, Clare, *Bisexual Spaces – A Geography of Sexuality and Gender*, New York: Routledge, 2002

Hemmings, Clare, "Extract from *Locating Bisexual Identities: Discourses of Bisexuality and Contemporary Feminist Theory* (1995)", i Storr, Merl (red.), *Bisexuality: A Critical Reader*, London: Routledge, 1999

Hoagland, Sarah Lucia, "Lesbian Ethics – Beginning Remarks", *Women's Studies International Forum*, Vol. 11, No. 6, (1988): 531-544

Jefferys, Sheila, "The Queer Disappearance of Lesbians – Sexuality in the Academy", *Women's Studies International Forum*, Vol. 17, No. 5, (1994): 459-472

Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, 1997

Rennstam, Jens & Wästerfors, David, *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*, 1. uppl., Lund: Studentlitteratur, 2015

Rich, Adrienne Cecile, "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence", *Signs (Chicago, Ill.)*, Vol. 5, No. 4, (1980): 631-660

Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm: Atlas, 2002

Steinman, Erich, "Interpreting the Invisibility of Male Bisexuality – Theories, Interactions, Politics", *Journal of Bisexuality*, Vol. 1, No 2-3, (2000): 15-45

Swanson, Jacinda, "Recognition and Redistribution - Rethinking Culture and the Economic", *Theory, Culture and Society*, Vol. 22, No. 4, (2005): 87-118

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, 4., [omarb.] uppl., Lund: Studentlitteratur, 2010

Zurn F., Christopher, “Arguing over Participatory Parity: On Nancy Fraser’s Conception of Social Justice”, i Fraser, Nancy, Olson, Kevin (red.), *Adding Insult to Injury – Nancy Fraser Debates Her Critics*, London: Verso, 2008

Bilaga 1 – Informationsbrev och samtyckesblankett

Invitation to participate in the research study “Sexuality and Political Agency – Working for Social Justice”

Information about the study

This study is directed at people of all genders who either identify with a bisexual sexual identity or other identity that signals feeling attraction to more than one gender, and that are in some way active in an organisation that engages in LGBTQ+ rights or consider themselves politically active in an broader LGBTQ+ context. It is also directed towards people who do not want to identify or label their sexuality at all, but experience attraction to more than one gender. The aim of the study is to investigate how political agency and attitudes towards social justice are conceived by bisexual people within a political queer space. Through this the purpose of the study is twofold: to add to the research about bisexual*⁸⁵ experiences, and research how political agency is shaped and understood by the subjects in the study.

You must be at least 18 years old to participate in the study.

The organisation that is responsible for the study (so called head of research) is Lund University.

This interview will be a part of my, Lisa Andersson’s, bachelor’s thesis, which is a part of my last term at Lund University’s Human Rights Bachelor program.

What will be the course of the study?

Participation in the study will entail a qualitative interview with me. The interview will consist of one (1) occasion and will take about 30-45 minutes and be of a semi-structured kind. This means that I will have prepared a few questions that the focus of the interview will revolve around, but also leave room for other themes that might come up. It will be of great help if you feel somewhat comfortable talking about topics such as your sexuality, since this is key for the purpose of the study.

⁸⁵ By adding the asterisk to bisexual* I am referencing to all those who adapt a view of their sexuality as non-gay and non-straight

The interviews can be conducted in Swedish or English, whatever language you feel most comfortable speaking in. I am also open towards interviewing in pairs, if this is something that you prefer.

Possible impact and risks in participation of the study

Since being active in an LGBTQ-organisation is a part of the context of the study, this is something that I must address in my thesis. I will not mention which university the organisation is a part of, however I will share that the context of the study is an LGBTQ-organisation that is active at a Swedish university. This could mean that even though I will use pseudonyms instead of your real names, it could be possible to deduct which organisation that the participants in my study are active in.

The study is also revolving around a sensitive topic: sexuality. This might risk feelings of discomfort during the interview. You can interrupt and end the interview at any given moment.

Handling of your personal information

The personal information about the participants that will be collected are their first names and a recording of the interview. The purpose of collecting the names is so that I can keep track of what interview was with whom. The purpose of the recording is so that I can analyse the material from the interviews as accurately as possible. The names and the recordings will be available only to me (the researcher). In the study the names will be replaced with pseudonyms. Your answers and results will be treated so that no unauthorised persons can take part of them.

Lund University is responsible for your personal information. According to the EU:s data protection regulation, you have a right to (free of charge) partake of the information about you that is published in the study, and if needed have mistakes corrected. You can also demand that information about you be destroyed and that the use of your personal information is restricted. If you aren't pleased with the treatment of your personal information, you have a right to complain to the Data inspection, that is the regulator.

How do I receive information about the study's results?

The study will be published in Lund University's publication database for student papers (LUP Student Papers).

If you cannot access the study through this website, you can email me, and I will send a PDF-file with the essay when it is published.

Participation is voluntary

Your participation is voluntary and you can choose to cancel your participation whenever. You do not have to mention why you want to cancel or no longer want to participate.

If you want to cancel your participation you can contact those responsible for the study (see below).

Responsible for the study

If you are interested in being interviewed, or want to know more about the study you can contact those responsible for the study:

Student: Lisa Andersson
(Kontaktuppgift)

Supervisor: Lena Halldenius
(Kontaktuppgift)

Consent to participating in the research study “Sexuality and Political Agency – Working for Social Justice”

I have been given verbal and written information about the study and have been given the opportunity to ask questions. I get to keep the written information.

- I consent to participating in the study.
- I consent to the interview with me getting recorded.
- I consent to personal information about me getting handled in the way that is described in the research subject information.

Place and date	Signature

Bilaga 2 – Frågeguide

Introduction of the study, going through the information letter and consent form

Political agency

- Where are you from and how long have you lived in Sweden? What position do you have within your political context?
- How would you define being politically active?
- Have you been politically active for long?
- Do you find it important to be politically active?
If yes, how? If no, why not?
- Do you define your sexuality?
If yes, how? If no, why not?
- If I say political agency, what does that mean to you? What does it make you think of?
- If I say social justice, what does that mean to you? What does that make you think of?
- According to your definition, how do you think one should work politically to reach that goal?
- How do you perceive or think of your ability to act and work for your political goals within this political context of the organisation/ your broader political context?
- How do you think of these things in relation to society at large, are there any differences? Is it easier or harder depending on context? If yes, why do you think that is?

Social status

- Do you, and if yes how, do you perceive social status within this political context?
If no, why do you think that is?

- Do you, and if yes how, do you perceive social status within society at large?
If no, why do you think that is?

Sexuality and identity

- Do you feel it is important with a clear definition of one's sexuality? If yes why, if no why not?
- Do you believe it is important with a sexual identity marker, being open and claiming your sexuality outwards in relation to political agency or working for political progress?
- Do you think of sexuality and/or identity as a political tool?
Example: identity politics, using a common group identity or separatist group to claim recognition?
- If yes, can that be used to achieve for example social justice?
- Do you feel that different parts of your "persona" like personality, experiences or background affects the formation of your political agency?
- Do you feel that this effect your perception of your social status in the organisation/context?
- In society at large?
- If you would name three institutionalised structures and norms that needs to be changed in order for you as an individual to reach equality or social justice, what would these be?
- Do you have any last questions or something that you want to bring up?